

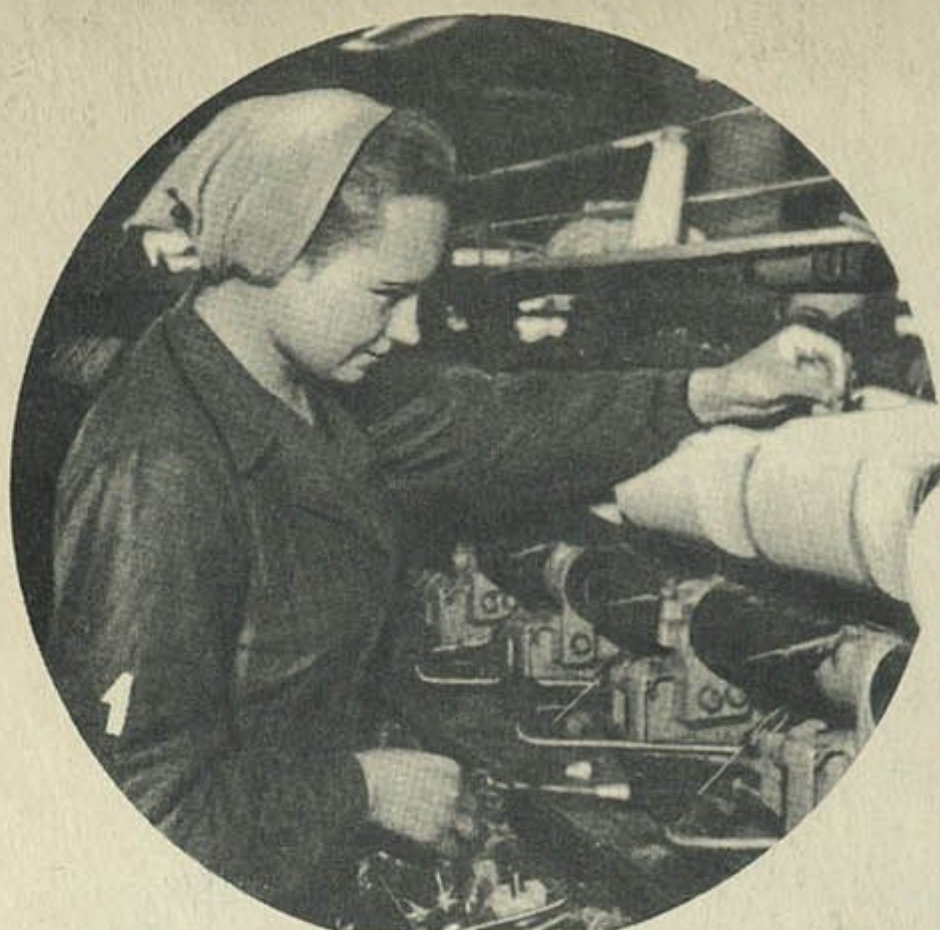

58.64.11287

Бус
Рей

РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА
№ 9 ВЕРАСЕНЬ 1958

ЛЯ ГАЛОУНЫХ варот Віцебскай панчошна-трыкатажнай фабрыкі «КІМ» узвышаецца маляўніча аформленая Дошка гонару. На ёй — фотапартрэты лепшых з лепшых работніц фабрыкі — усяго каля двух дзесяткаў. На самым верхнім радзе красуецца партрэт сімпатычнай дзяўчыны, пад якім надпіс: «Матальшчыца Любоў Гарбунова, выконвае нормы на 150 прац.» (здымак 1).

Але далёка не ўсе на фабрыцы ведаюць, што гэта не адзіная вартасць 19-гадовай работніцы, чым яна можа ганарыцца.

Камсамолка Люба Гарбунова прыйшла на фабрыку, скончыўшы 9 класаў. Тры маленькія сястрычкі і інвалід-маці пасля раптоўнай смерці бацькі аказаліся на ўтрыманні старэйшай, і яна

вымушана была кінць школу і ісці працаваць. Як ні было цяжка, настойлівая, рашучая камсамолка хутка становіцца адной з лепшых работніц цэха, яе выбіраюць групкамсоргам змены. Увесь нерабочы час Люба аддае вучобе. Яна адразу вучыцца ў многіх гуртках, займаецца рознымі відамі спорту. Ведаючы, што ў жыцці можа спатрэбіцца любая спецыяльнасць, Люба закончыла гурток кройкі і шыцця — атрымала пасведчанне краўчыхі. У хуткім часе авалодала яшчэ адной прафесіяй — паспяхова здала экзамены і атрымала правы шафёра 3 класа (здымак 3). Адначасова займалася ў радыёгуртку і атрымала пасведчанне радыстакароткахвалевіка 3-га класа (здымак 6). Захапляючыся стралковым спортам, Люба хутка становіцца чэмпіёнам

Прафесіі камсамолкі Любы Гарбуновой

на стральбе спачатку прадпрыемства, затым — раёна, а нядаўна адстаяла гонар стралкоў Віцебска на рэспубліканскіх спаборніцтвах (здымак 5).

Неўгамаваная, Люба Гарбунова авалодала і парашутным спортам. На яе рахунку — тры прыжкі з заводчачных вышынь (здымак 4). Зараз Люба рыхтуецца атрымаць правы матацыкліста (здымак 2), затым у яе планах — стаць лётчыцай, авалодаць майстэрствам планерыста. Трэба заўважыць, што ўсім гэтым Люба авалодала не павярхоўна, а грунтоўна, моцна. І ўсё гэта яна дасягнула за якія-небудзь тры гады, застаючыся адной з лепшых работніц у цэху. Да ўсяго гэтага трэба дадаць, што калі на фабрыцы аб'явілі запіс у донары, Люба і тут праявіла сябе як сапраўдная патрыётка: яна 6 раз давала сваю кроў, чым выратавала жыццё не аднаму чалавеку.

Прыклад Любы Гарбунай — яскравае сведчанне таго, што ў нашай краіне перад моладдзю адкрыты ўсе дарогі да шырокага і светлага жыцця, любыя яе мары і жаданні могуць ажыццявіцца.

Тэкст і фота С. КАПЕЛЬКІ.

ЗАСЛУЖАНАЯ ЎЗНАГАРОДА

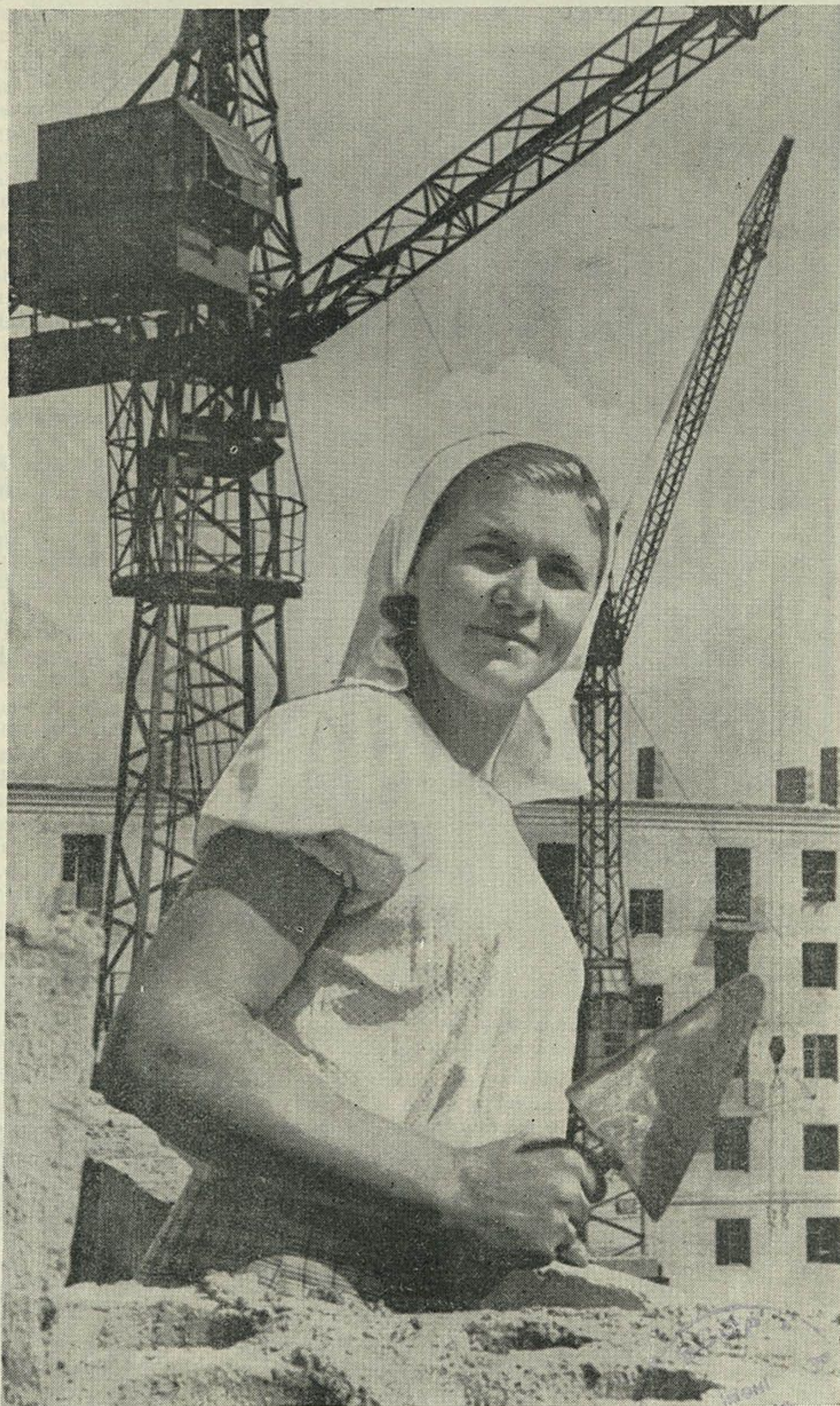
КОЖНАГА, хто ўпершыню прыежджае ў Мінск, вабіць хараство прасторных вуліц і плошчаў, строгасць і веліч новых будынкаў, кветкі і зеляніна сквераў і паркаў.

Хутка рэспубліка будзе адзначаць сваё саракагоддзе. Усюды і ва ўсім адчуваецца набліжэнне вялікага свята. На фабрыках і заводах, у калгасах і саўгасах шырыцца сацыялістычнае спаборніцтва ў гонар юбілею Беларусі. Шырока разгарнулася яно і сярод будаўнікоў — сярод тых, чыімі рукамі ствараюцца новыя дамы, забудоўваюцца вуліцы, кварталы.

У Мінску поўным ходам ідзе рэканструкцыя плошчы імя Якуба Коласа. Ужо зніклі старэнькія драўляныя халупы, якія абступалі былую Камароўку. Іх месца займаюць прыгожыя шматпавярховыя камяніцы. Узводзіцца апошні паверх 110-кватэрнага дома. Краны плаўна ўзнямаюць растворы, цэглу, лесвічныя маршы. Наверсе іх спрытна падхопліваюць рабочыя. Сцяна расце... Тут працуе праслаўленая брыгада Мар'і Касьянаўны Макарэвіч. Маладыя будаўнікі імкнуцца здаць аб'ект датэрмінова.

Ужо недалёка той час, калі перад гэтым домам спыняцца грузавікі з мэбляй і кветкамі навасеўлаў. Не раз успомняць яны добрым словам будаўнікоў, такіх, як Мар'я Макарэвіч. Высокая, зграбная, у белай касынцы ходзіць яна зараз па насціле, уважліва сочыць за работай, прыглядаецца, як вядуць кладку Ніна Ляпко, Надзя Стахно — маладыя гадамі, але ўжо даспелыя муляры, якія па дзесяць год працуюць на будоўлях.

Сама Мар'я прыехала ў Мінск у 1949 годзе па пучэўцы Шклоўскага райкома камсамола на будаўніцтва трактарнага завода. Тады было ёй 19 год. Праз тры месяцы з падсобніцы стала мулярам. Ужо шмат жылых дамоў, школ, бальніц узведзена рукамі герояў-будаўнікоў, такіх, як Мар'я Макарэвіч. Ужо чатыры гады кіруе яна комплекснай брыгадай 1-га будаўнічага трэста Міністэрства будаўніцтва БССР. Яе брыгада з месяца ў месяц перавыконвае нормы выпрацоўкі. Нядаўна Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР прысвоена Мар'і Макарэвіч званне Героя Сацыялістычнай Працы. Заслужаная ўзнагарода. Радуюцца за яе сябры і таварышы па рабоце.

НА ЗДЫМКУ: брыгадзір комплекснай брыгады будаўнікоў, Герой Сацыялістычнай Працы Мар'я Макарэвіч.

Светлы дзень майго горада

Асфальтавы цэх новага Гродзенскага жалезабетоннага завода кожны месяц перавыконвае вытворчае заданне. На здымку: лепшыя работніцы завода Мальвіна Гайдукевіч (злева) і Ірына Шэйна ідуць дамоў з работы.

Ужо змёў з дарожак вецер залаты ліпавы цвет. Сады пасвятлелі ад бледнасалатавых яблык на важкіх галінах. Кроны дрэў у парку і дзе-ні-дзе на вуліцах самкнуліся ў суцэльныя тунелі. Жывая лавіна зеляніны схавала горад ад шуму, духаты, пылу.

Шмат прынялося маладзенькіх алей. А ў садах, каля сцен старадаўніх будынкаў, живуць у нас волаты-дрэвы. Пад кронамі некаторых таполяў мог бы ўкрыцца двухпавярховы дом. Ёсць бярозы-гіганты з даўно пачарнелай карой. Спрад-веку стаяць магутныя ліпы, якія шмат чаго бачылі...

Але яшчэ больш бачыў наш Нёман.

Бацька Нёман... Вось ён пабліскае ўнізе блакітным, злёгку патрывожаным шоўкам. Адшумеў у веснавую паводку, натварыў бед, а цяпер цячэ сабе, як ні ў чым не бывала. Але нам добра вядома, што тоіць у сабе яго спакойная роўнядзь, колькі віроў пад яго небяспечнымі хвалямі.

2 І нездарма ў нас такі Нёман. Ды хіба ёсць дзе такая рака, чые воды паглынулі б столькі нашых ворагаў і чыя жывая

вада столькі раз абмывала раны сваіх смелых абаронцаў, асвятляла вышпаканыя ў бядзе і ў горы твары нашых родных — маці, жонак, нявест...

Настаў незабыўны 1917 год. У Расіі перамагла Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя. У гэты час у Гродна ўсё было падначалена нямецкай ваеншчыне, якая стварыла тут ваенны плацдарм супроць маладой Савецкай Расіі. ЗША і Англія ўжо накіравалі сюды свае місіі. Потым немцаў змянілі бела-палякі, і заходнія вобласці былі адарваны ад усёй Беларусі, ад агульнай Радзімы — Расіі.

Цяжка і балюча ўспамінаць цёмныя гады смутку, няволі, усеагульнага заняпаду. Прадпрыемствы закрываліся. Польскія захопнікі раскравалі народнае багацце, зводзілі і вывозілі лес, прадукты сельскай гаспадаркі. Яны тапталі ўсё чалавечае, прапавалі нават адмаўляць само існаванне беларускага народа, яго родную мову, культуру. Рабочых і сялян паны лічылі за «быдла», прыдатнае толькі для эксплуатацыі.

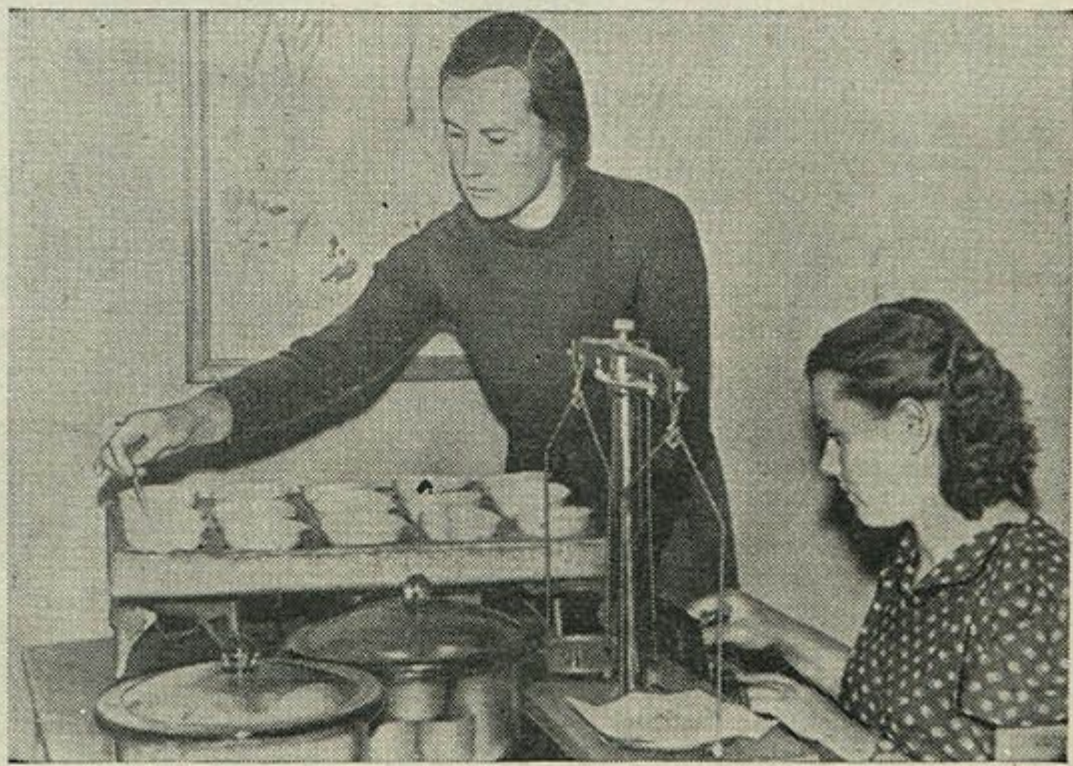
Але задушаны, загнаны беларускі народ не скарыўся перад польскімі панамі. Барацьбой народа супроць польскіх захопнікаў кіравала Камуністычная партыя Заходняй Беларусі.

І тут не абышлося без цябе, Нёман. На рыбацкай лодцы па тваіх водах перапраўляўся каштоўны таямнічы груз. На левым беразе, дзе цяпер вуліца Савецкіх Пагранічнікаў, стаіць нязграбны драўляны дом. У ім дванаццаць год працавала падпольная друкарня, якая выпускала камуністычныя лістоўкі, заклікі да насельніцтва.

... У верасні 1939 года Чырвоная Армія прынесла вызваленне Заходняй Беларусі. Жыхары Гродна сустрэлі яе раніцай 20 верасня.

У тых дні я сама сябе не пазнавала. Быццам паміраўшаму ад смагі далі ўволю крынічнай вады, і ён ніяк не нап'ецца.

Не магла дома ўседзець. Пайшла ў Дамброў. Проста ў штаб Чырвонай Арміі. Сама пайшла, ніхто не вучыў, не пасылаў. Прашу вяртавога выклікаць да мяне начальніка штаба. Выйшаў камандзір. Прывітаўся. «Што, — пытае, — вы хочаце?» «Хачу, — адказваю яму, — ведаць усё пра Чырвоную Армію, пра Савецкую ўладу. І не адна я, а ўся наша вёска Астроўна». Усміхнуўся камандзір. «Добра, —

Сотні дзяўчат і юнакоў вучацца ў вышэйшых навучальных установах Гродна. На здымку: дачкі калгаснікаў, студэнткі трэцяга курса Гродзенскага сельскагаспадарчага інстытута, камсамолкі Оля Захарэнка і Тамара Кавалёва на занятках у лабараторыі земляробства.

гаворыць, — прышло я вам на заўтра дакладчыка, а толькі вы са свайго боку забяспечце яўку насельніцтва».

Назад усю дарогу бегла і проста — да старасты.

— Склікай, — кажу, — на заўтра ўвесь народ. Так начальнік штаба загадаў.

Прышоў да нас малады палітрук. Да самага цямна на пытанні адказваў.

Пачула я тады, што ў Саколцы адкрываюцца курсы савецкага актыву. Пачала прасіць, каб прынялі. А мяне не прымаюць. «Куды, гавораць, табе вучыцца? У цябе двое дзяцей!» Але я настаяла на сваім. Скончыўшы курсы, я быццам новы свет убачыла. Шмат мне давялося працаваць і на савецкай, і на партыйнай рабоце, і сярод жанчын, у горадзе і на вёсцы. Давялося спазнаць і вялікае шчасце, калі народ аказвае табе высокае давер'е, вылучае сваім прадстаўніком ва ўрад. Цяжка і перадаць, як тады хвалявалася. Было і радасна і страшна. А ці спраўлюся? Ды за плячыма нібы крылле вырасла. Сказалі б: «Ляці, Люба!», то і сапраўды паляцела б, здаецца.

...1941 год. Вораг зноў пачаў вяду піць з нашага Нёмана. Але захлынуўся той вадою. Сцяной узняліся на барацьбу нашы людзі, якія толькі што ва ўвесь рост выпрасталіся, пазналі сапраўднае жыццё. Дык хіба можна яго аддаць? Добра дапамагалі тады партызаны часцям Савецкай Арміі. Была і я ў атрадзе радавой партызанкай, потым — камісарам. Мы вялі «рэйкавую вайну», узрывалі нямецкія эшалоны, рабілі засады на акупантаў, грамілі іх гарнізоны.

...Калі трапіш на высокі бераг Нёмана, — спынішся, стаіш і глядзіш, як бягуць хвалі. А за імі бягуць успаміны. Ну і вырашыла пра іх напісаць.

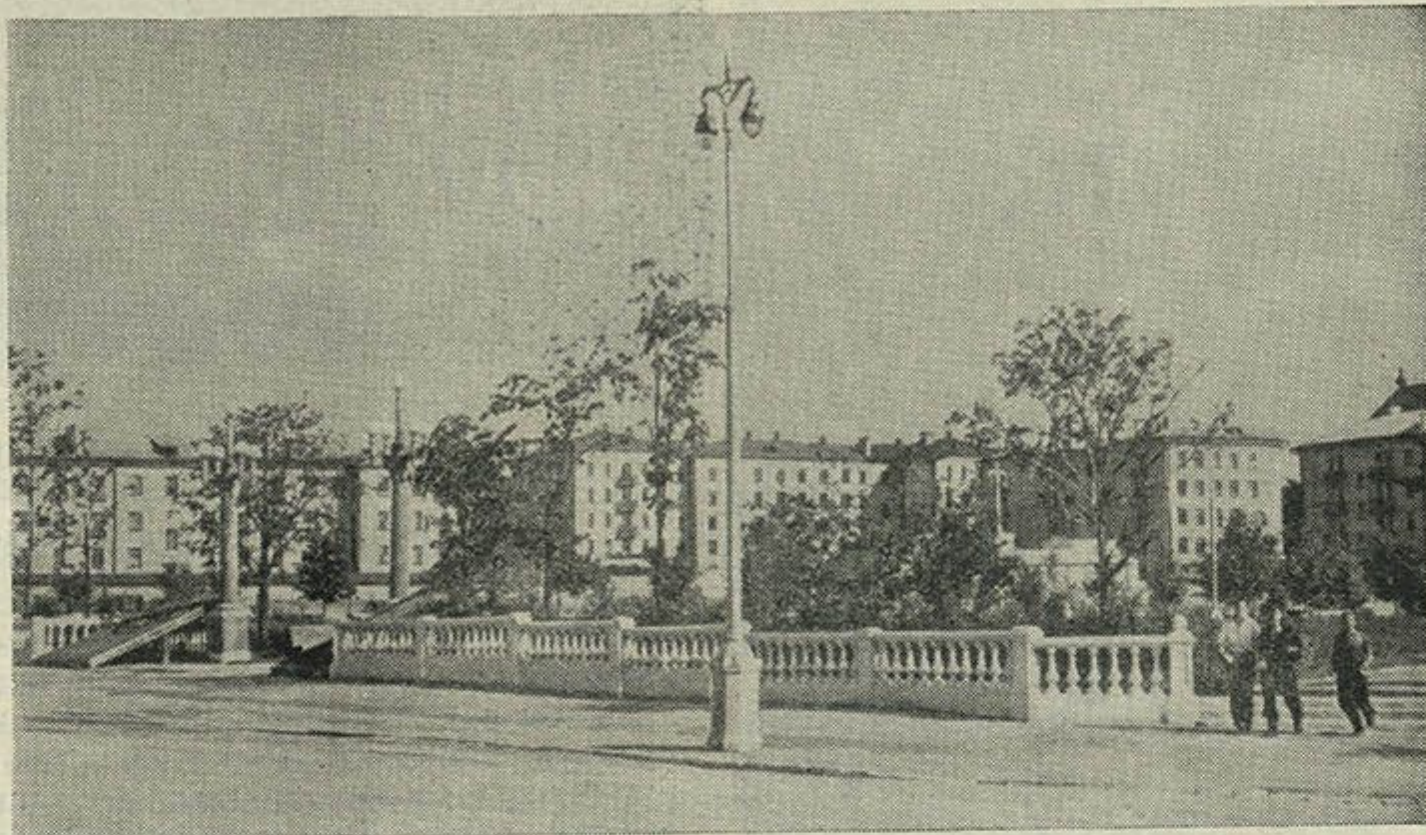
Хочацца мне расказаць хоць крыху пра наша цяперашняе Гродна.

Вось вуліца Алега Кашавога. Гэта ў нас вуліца маладосці. У высокіх новых дамах — інтэрнаты для студэнтаў. А што было тут раней? Небрукаваная вуліца, брудныя халупы. Пух ляцеў з Ядскага рынку, дзе прадавалі ўсякую птушку.

А хто цяпер пазнае месца, дзе некалі быў Сянны рынак? Цяпер тут на шырокай плошчы разбіты сквер з кветнікам пасярэдзіне. З аднаго яго боку ўзвышаецца каланада Палаца культуры тэкстыльшчыкаў. Насупраць будзе закладзена новая гасцініца. Прыгожыя шматпавярховыя дамы выраслі на вуліцы Святлода, на вуліцы Парыжскай Камуны.

На Савецкай, далёка адступіўшы ад тратуара, узняўся зусім амаль гатовы трохпавярховы будынак універмага. Такому не сорам паказацца і на сталічных праспектах.

Гродзенскі завод аўтазапасных частак — адно з новых прадпрыемстваў горада — з кожным днём павялічвае выпуск прадукцыі. На здымку: начальнік АТК завода, член КПСС Анастасія Зубава правярае работу ў фрэзерушчыцы Людмілы Багданавай.

Новыя жылыя дамы на Савецкай плошчы.

За Нёманам былі ціхія, зусім вясковыя вулачкі, паросшыя мяккай травой. А цяпер там кіпіць сучасны шматпавярховы горад. Паляўнічая вуліца працягнулася да самага поля. І вось ужо, здаецца, стаіць на краі апошні дом, адкрыты ўсім вятрам. А мінеш яго — насустрач табе цягнуцца высока ўзнятыя рукі вежавых кранаў. Вось адзін, за ім другі, трэці... Новы горад наступае на поле. Новы горад наступае на стары. І стары маладзее, расце, пашыраецца.

Гродна — вялікі прамысловы цэнтр. У нас даўно адноўлена ўсё разбуранае вайной. У строй увайшло шмат новых прадпрыемстваў.

На нашых заводах і фабрыках — шмат перадавікоў вытворчасці, 80 брыгад выдатнай якасці. За паўгоддзе нашы тэкстыльшчыкі выткалі звыш плана 45 тысяч метраў прыгожых шарсцяных тканін. Абутнікі выпусцілі 17 тысяч пар рознага абутку, харчавікі прыгатавалі 200 тон смачных мясных і каўбасных вырабаў.

Добра працуе наш горад!

Спакойна цячэ праз яго Нёман над чыстым блакітным небам. Ля чыгуначнага моста, на высокім зялёным схіле, белым каменнем выкладзены словы: «Миру—мир!». Яны ярка гараць на ранішнім сонцы.

Вясёлы, дзелавы, маладзёўчы горад бадзёра і радасна сустракае раніцу свайго новага, светлага дня.

Любоў ДЗЕМАХ,
дэпутат Вярхоўнага Савета БССР.

Гродна.

Гродзенскі драматычны тэатр.

Фота П. Нікіціна.

Ткачыха Тацяна Сімчук выпускае матэрыял новага малюнка. Яна штомесяц выконвае план на 115—120 прац.

ПАДСЛУХОЎВАЦЬ чужыя размовы сорам. Але што зробіш, калі сядзіш у парку, на лаўцы, а каля цябе моцна гавораць? Хочаш не хочаш, а сядзі і слухай... Побач—дзе маладыя дзяўчыны. Гавораць пра драп у ёлачку. Захопленыя тэмай, яны не заўважаюць, што іх далёка чуваць. На лаўцы насупраць, па другі бок алеі, сядзіць малады чалавек і ўважліва слухае, не прапускаючы ніводнага слова.

Спачатку я стараюся больш унікаць у разгорнутую газету. Аб чым жа яшчэ гаварыць дзяўчатам? Молодзь. І тое трэба прыняць пад увагу—дзяўчаты прыгожыя... Відаць, задумалі абновы пашыць.

...Добра пасядзець пад вечар у парку. Зеленына, асвежаная кароткім дожджыкам, — пахучая, яркая. Беленькія кветкі, што акаймляюць усе клумбы, і ляўконія сваім пахам настройваюць на сумна-прыемны лад...

4 Хто ўпершыню прыехаў у Гродна, не праміне зялёнай вуліцы Ажэшка і міжволі паверне ў гасцінна расчыненыя вароты парку. Так і я. У парку шмат гуляючых.

ТВОРЦЫ НОВЫХ ТКАНІН

Мар'я МАРЫНА

Нарыс

Усе прыгожа апрануты, усе вясёлыя. На летняй сцэне гарадскія артысты даюць вялікі канцэрт. Каля касы чарга. У летнім кінатэатры білеты не прададзены толькі на апошні сеанс. Над акном нейкай будачкі надпіс: «Білеты на танцы. Пад аркестр—3 рублі, пад радыё—2 рублі»... Не спакушаная ні тым, ні другім, я павярнула ў малалюдную алею і трапіла на гучную размову пра драп.

Размова яўна зацягнулася, і мне стала прыкра. Няўжо ў гэтых дзяўчат няма ніякіх іншых інтарэсаў?

А малады чалавек, што сядзеў насупраць, перайшоў на нашу лаўку і, ветліва папрасіўшы дазволу, сеў. Дзяўчаты ўжо шчабяталі пра нейкае трыко. Я сурова азіраю субяседніц, шукаючы вачыма спачування ў новага суседа. Але дарэмна.

Дзяўчаты з цікавасцю і без усякага сораму разглядаюць матэрыял на пінжаку маладога чалавека.

— Вам, напэўна, і пакратаць хочацца? — смеецца ён. — Дык будзьце ласкавы, — і працягвае руку.

А дзяўчаты і сапраўды прабуюць тканіну.

«Ну, гэта ўжо занадта!» — рашаю я, але ніяк адразу не прыдумаю, пра што такое асаблівае загаварыць з аматарамі «ануч», каб паказаць усю вузкасць іх інтарэсаў.

— Ды гэта ж зусім, як наша «Саламандра», — робіць вывад адна з дзяўчат. — Тут толькі нітка кручаная...

Ніколі не трэба рабіць паспешлівых вывадаў! Дзяўчаты аказаліся ткачыхамі. Адна працуе на Гродзенскім тонкасуконным камбінаце, а яе сяброўка толькі што прыехала з Іванава, дзе вучыцца ў тэкстыльным тэхнікуме. Яна цэлы год не была дома, і сяброўка ўзялася расказаць, якія за гэты час асвоены імі новыя тканіны. Калі я, нарэшце, зразумела, у чым справа, мне спадабаўся той азарт, з якім гаварыла ткачыха пра новы драп. І я сказала ёй, што з вя-

лікай ахвотай паглядзела б, як гэтыя матэрыялы вырабляюцца.

— А вы прыходзьце заўтра да мяне ў цэх. Выпішыце ў канторы пропуск, і я вам усё пакажу, — прапанавала дзяўчына. — Якраз працую на першай змене.

...Хто ж творыць новыя тканіны? На камбінаце дзівяцца такому пытанню. Як гэта хто? — Усе!

Але ж усё на свеце з чагосьці, дзесьці і калісьці пачынаецца. І ў воінскай калоне ёсць першая шэрэнга, ёсць і свой правафланговы.

Правафланговым на камбінаце можна назваць дэсінатара. Дэсінатар—гэта чалавек, які стварае малюнак тканін, той парадак перапляцення і чаргавання нітак, дзякуючы якому і атрымліваецца матэрыяльная фактура тканіны: ці то вафельная пукатая клетка, ці елачка ў разбежку, ці рубчык па дыяганалі. Дэсінатар яшчэ і мастак. Яго справа—падабраць самыя адпаведныя, самыя выйгрышныя для кожнага малюнка колеры.

Дэсінатар павінен улічваць, для каго прызначаецца тканіна. Калі гэта драп на мужчынскае паліто, то ён павінен быць крамянiсты, шчытны, двухслойны, г. зн. мець правы бок і левы. На жаночыя паліто ідзе матэрыял больш рыхлай структуры, больш эластычны і лёгкі.

Нешта мяккае, пушыстае і крапаюча-цёплае ёсць у кожнай маленькай істоце. Дэсінатар павінен перадаць гэтыя якасці тканінам, прызначаным для дзяцей. Надзея Пятроўна Торцікава — дэсінатар Гродзенскага тонкасуконнага камбіната—добра спраўляецца з усімі гэтымі задачамі.

Торцікава, хоць і малады чалавек, але падрыхтаваны і з практыкай. Пасля тэкстыльнага тэхнікума і падрыхтоўчых курсаў ужо тры гады працуе самастойна. Яна захоплена сваёй справай. У апошні год камбінат пачаў выпускаць новыя тканіны, і яна разумее, як шмат залежыць ад яе.

І вось пачынаецца выраб новага артыкула. Апаратна-прадзільная вытворчасць выдала пражу. Па-

мочнік майстра ткацкага цэха за-праўляе ткацкі станок, і ткачыя пачынае вытворчасць новага віду драпу або трыко.

...У парку мне здавалася, што я добра запомніла прыгожы твар маладой ткачы, адразу яе пазнаю. Але ў цэху столькі прыгожых дзяўчат... Тая, з якой я пазнаёмілася ў парку, была з адкрытай галавой, у прыгожай сукенцы, а тут яны ўсе ў касыначках, у фартухах. Не зважаючы на праходзячых міма, яны спакойна ходзяць па сваіх калідорчыках між двух станкоў. Станкі вялікія, старыя, і мне здаецца, што яны па майму адрасу насмешліва ляскаюць жалезнымі сківіцамі сваіх карэтак. Эх, чаму я не спытала яе прозвішча...

Але доўга гавораць мне не да-валася. Мяне пазнаёмілі з дзвюма ткачыямі, якім заўсёды даручае-ца вытворчасць новага асартымен-ту. Тацяна Сімчук—мініятурная, светлавалася. За станком здаецца дзяўчынкай. Але ўпарты позірк блакітных вачэй, выразная лінія вуснаў сведчаць аб цвёрдым харак-тары і настойлівасці. І слухна: Сім-чук—лепшая ткачыя на камбіна-це. Яе спрыту, яе прыёмам вуча-ца ткачы і іншых прадпрыемст-ваў. Адзінаццаць год назад, яшчэ дзяўчынкай, прыйшла яна на кам-бінат і паступіла ў школу ФЗН. Вучылася старанна і паказала не-малыя здольнасці. Пасля школы хутка асвоіла адзін станок, потым другі. А вось агульнай адукацыі не закончыла і цяпер давучвае-ца—перайшла ў дзесяты клас вя-чэрняй школы. Тацяна Сімчук—дэпутат Вярхоўнага Савета БССР. Цяжка часам бывае такой мала-дзенькай. Але, відаць, іменна ма-ладосць і дапамагае ёй з усім спраўляцца!

Лідзія Малеша—высокая, стат-ная. За сваімі станкамі сапраўдная гаспадыня. Прыйшла на камбінат зусім яшчэ маладой, у год яго за-снавання. Ёй не давалася павучыць-

ца ў школе ФЗН. Не такі быў час, каб чакаць, пакуль моладзь будзе за партай сядзець. Вучыць пачалі адразу ў цэху. Смелая дзяўчына хутка асвоілася з адным станком, потым перайшла на два. Абедзве ткачы добра памятаюць, як на месцы цяперашніх цэхаў з груды бітай цэглы тырчала адна толькі «каробка». Расчышчалі завалы, прымалі ўдзел у будоўлі, у абста-ляванні цэхаў. Памятаюць таксама яны, як радаваўся ўвесь калектыў першаму кавалку сукна.

Цяпер на станках перадавых ра-ботніц ткуцца новыя вырабы: «драп дзіцячы пярэстатканы» і «драп дзіцячы клятчасты».

— Цяпер нам радасна, што ёсць у нас ужо і драп «Гродна»,—гаворыць Малеша.—Нам цікавей ткаць прыгожыя, светлыя вырабы. А то ўсё ў нас ішлі цёмныя, адна-колерныя сукны «П. А.», гэта зна-чыць на папярвай аснове.

...І вось тканіна сышла са стан-ка Сімчук або Малешы, або іншай ткачы. Але гэта далёка не гато-вая тканіна. Над ёй будзе праца-ваць яшчэ шмат рабочых рук. Драп павінен прайсці валку, прамыўку, варсоўку, стрыжку, дэкатыроўку. Трыко і сукны праходзяць усе гэ-тыя працэсы, выключаючы варсоў-ку і стрыжку. І па ўсіх гэтых этапах апрацоўкі новую партыю вядзе ін-жынер-хімік Элеанора Георгіеўна Ваўчкевіч. Працуюць яны з дэсі-натарам дружна. Ім дапамагае яшчэ і тое, што Торцікава добра ведае ткацкую справу, а Ваўчке-віч працавала майстрам у цэху.

Рулоны гатовай прадукцыі ад-праўляюцца на склад, а ўжо ад-туль—на швейныя фабрыкі або на гандлёвыя базы і ў магазіны.

Але пробныя кавалкі новых асар-тыментаў яшчэ не так хутка тра-пяць на склад. Яны павінны вы-трымаць экзамены на права свай-го існавання.

Першае выпрабаванне—мастац-кі савет камбіната. Тут тканіну будуць уважліва разглядаць, усе-бакова абмяркоўваць, узважваць усе яе якасці. Потым з падрабяз-ным апісаннем усіх даных тры-метры новай тканіны накіруюць на суд мастацкага савета ва Упраў-ленне лёгкай прамысловасці Міні-стэрства рэспублікі ў Мінск. Калі там тканіну ўхваляць, яна трапіць у Маскву, у аддзел цэн і асарты-ментаў Міністэрства гандлю СССР. І толькі ў гэтай інстанцыі тканіна атрымае канчатковую ацэнку і паступіць у масавую вы-творчасць.

Пры найбольш высокай ацэнцы тканіне прысвойваецца назва, су-гучная яе радзіме. Так з'явіўся драп «Гродна», тканіна спартыў-ная «Гродзенская»... Усяго—пяць артыкулаў.

Але самая высокая інстанцыя—спажывец. Той, для каго так ста-раліся ўсе работнікі камбіната: і дэсінатар, і ткачы, і прадзіль-шчыкі, і рабочыя аддзелачных цэ-хаў, і галоўны інжынер—увесь рабочы калектыў камбіната.

У мінулым годзе калектыў кам-біната справіў свой дзесяцігадовы юбілей. За юбілейны год было ўве-дзена больш сарака новых машын, станкоў і апаратаў. Камбінат крок за крокам мяняе старое абсталя-ванне.

— Мы расцем з камбінатам,—гавораць работніцы-бракаўшчы-цы.—Разам перажылі і цяжкія ча-сы, калі пастаўшчыкі падводзілі нас, пакідаючы вытворчасць без сыравіны. А цяпер мы скардзімся, што ўсюды: на дварэ, у праходах, на пляцоўках лесвіц—у нас узвы-шаюцца цюкі шэрсці і валакна. Вядома, малыя ў нас лабазы, няма добрых складаў, але было горш, калі мы цягнулі сыравіну ў цэх проста з калёсаў.

Партыя паставіла перад работні-камі лёгкай прамысловасці зада-чу: на працягу двух год даць краіне такую колькасць дзіцячага адзен-ня, абутку і іншых вырабаў, каб цалкам задаволіць патрэбы насель-ніцтва. Гродзенскі тонкасукон-ны камбінат адказаў на гэта выпус-кам новых асартыментаў тканін для дзяцей, выпускам іншых тка-нін, прыгожых, светлых таноў, не дарагіх па цане. Калектыў працуе над тым, каб ужо к канцу гэтага года колькасць новых артыкулаў была не менш дзевяці. На сталах у галоўнага інжынера і дэсінатара ўжо ляжаць узоры новай мяккай тканіны ў прадаўгаватую клетачку.

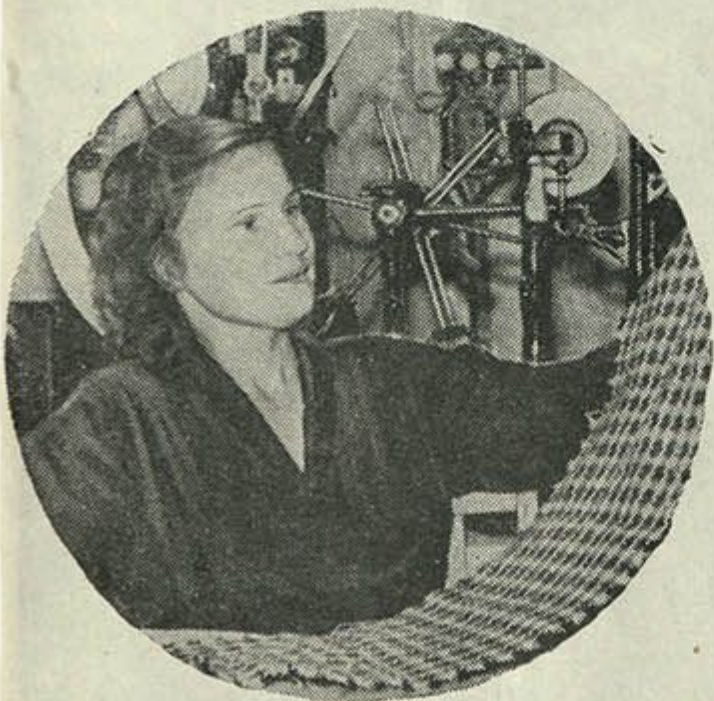
Перавыконваючы вытворчы план па ўсіх паказчыках, калектыў выконвае сацыялістычныя абавяза-цельствы, узятыя на сябе ў гонар саракавай гадавіны роднай рэспуб-лікі.

...У Мінску, у Доме мадэлей вы-стаўлены швейныя вырабы: касцю-мы, паліто, дзіцячае адзенне. По-бач са мной аказалася дама з велі-зарнымі чорнымі кліпсамі ў вушах і з аголенымі па самыя плечы ру-камі, у чорных маленькіх паль-чатках. Яна бярэ край дзіцячага паліто і міла ківае галавой:

— Якое хараство! Ну, вядо-ма—імпорт. Чаму гэта ў нас не навучыліся рабіць такіх тканін? І прыгожа і танна.

Сумненні расейвае дзяжурны асістэнт. Ён падыходзіць да дамы ў чорных пальчатках і, узяўшы прыгожую бірачку, прымацаваную да мадэлі, паказвае нам.

Там напісана чорным па беламу: «Паліто для хлопчыка. Выка-нана з дзіцячага пярэстатканага драпу «Гродна».

Дэсінатар Надзея Торцікава аглядае матэ-рыял з новым малюнкам.

Старонкі мінулага

СТАРОНКІ мінулага... Мы перагортваем іх у памяці — адно за другім паўстае далёкае і такое блізкае. Першыя гады Савецкай улады, поўныя нястач, рамантыкі, бязлітаснай барацьбы са старым. Час, які нельга і не павінен забыцца...

Напярэдадні вялікай даты — 40-годдзя Савецкай Беларусі — мне хочацца расказаць крыху аб тым, як становілася на ногі, як далучалася да новага жыцця вечная працаўніца — жанчына Беларусі. Расказ гэты крыху бязладны і адрывісты. Няхай даруюць мне чытачы часопіса, але гэта адна з незабыўных старонак мінулага.

* * *

Закіпела, забурліла беларуская зямля разам з Вялікім Кастрычнікам Праз Беларусь праходзіў важнейшы рубаж, значэнне якога ў гісторыі Кастрычніцкай рэвалюцыі вельмі вялікае. Тут, у войсках Заходняга фронту, большавікамі вялася велізарная палітычная работа. Салдацкія масы, гарадскія рабочыя, беларуская сялянская бедната ў напружанай барацьбе, у гарачых класавых бітвах зачыналі Савецкую ўладу. Але нядоўга спачатку праіснавала яна. Зямлю беларускую яшчэ тапталі боты немцаў і белапалякаў. Яшчэ доўга біліся беларускія рабочыя і сяляне ў партызанскіх атрадах і ў рэгулярных чырвоных войсках. І беларуская працаўніца, якая ўжо ўдыхнула поўнымі грудзмі паветра Кастрычніцкай рэвалюцыі, нутром сваім адчула, з кім ісці.

Старыя беларускія таварышы расказвалі аб сялянках вёскі Гарадзішча, як яны дапамагалі здабываць зброю для партызан у нямецкіх салдат. Успамінаюцца расказы аб Алёне Сопік — адважнай сувязной, якая ў лапцях прыносіла звесткі чырвоным, пеша адмерваўчы па 40—50 вёрст у дзень, аб маладой сялянцы Розе Раскінцавай, якая разам з сястрой сваёй Дашай змагалася ў пар-

тызанскім атрадзе Кутузава. Атрад уліўся ў чырвонаармейскую частку, і Роза пайшла на фронт.

У сялянкі Акуліны Сцяпук у вёсцы Капаткевічы Мазырскага павета стаяў тэлефон чырвоных. Акуліна Сцяпук забяспечвала партызан ядой і адзеннем. 60-гадовая Ганна Жавель хавала, рызыкуючы жыццём, двух большавікоў. А колькі іх было такіх, як старая Ганна, — і старых і маладых, безымяна загінуўшых у барацьбе з акупантамі!

Але вось выгналі акупанцкую нечысць з роднай зямлі, і з 11 ліпеня 1920 года пачала сваю новую гісторыю Савецкая Беларусь. І ўсё ж не хутка яшчэ беларускі народ мог перайсці да мірнай работы. Да 1922 года прыходзілася весці барацьбу з бандытызмам, які насаджваўся белапалякамі і кулакамі. Бандыцкія шайкі рабілі налёты, выразалі насельніцтва

мястэчак, забівалі савецкіх работнікаў, спальвалі саўгасы, знішчалі масты.

У такіх умовах, далёка не мірных, даводзілася ў першыя гады змагацца за аздаравленне, за ўздым сельскай гаспадаркі і прамысловасці Беларусі. І ў гэтай барацьбе вялікую ролю адыгрывалі беларускія работніцы і сялянкі, з якімі працавала партыя праз свае жонаддзелы.

Дзейнасць беларускіх камуністак, якія аддавалі ўсе свае сілы рабоце сярод жанчын, павінна быць як належыць ацэнена. Гэта яны горача, настойліва, упарта па ўсіх кутках Беларусі, па яе сёлах, мястэчках, фабрыках, заводах і майстэрнях навучалі, выхоўвалі, вырошчвалі жаночы актыў. Дзякуючы іх энергічнай рабоце, іх беззапаветнай адданасці партыі дзесяткі і сотні сялянак, работніц, жонак рабочых становіліся ў рады байцоў за новае жыццё.

Дэлегатка Малання Зянкевіч у Чэрвеньскім павеце замяняла хворага мужа яшчэ ў камісіі па харчразвёрстцы, за што яе забілі кулакі. Сваім дзецям яна паказала дарогу ў піянерскую і камсамольскую арганізацыі.

Дэлегатка Антоніш — сялянка, член сельсавета — вынесла з хаты абразы, не хрысціла сваіх дзяцей. Гэта адна з «племені» бязбожніц, смела скінуўшых з сябе рэлігійны дурман. У той час трэба было мець для гэтага шмат смеласці.

Армія беларускіх жонарганізатараў была жывою сілай, якая звязвала партыю з масамі работніц і сялянак. Гэтая армія ўнікала ва ўсе справы працоўных жанчын. Нажалі, памяць не захавала імёнаў гэтых сапраўдных барацьбітоў рэвалюцыі. Многія з іх, вядома, жывыя і працуюць. Успамінаецца заўсёды натхнёная, самаадданая «жонаддзелаўка» Ганна Сапун, якая пазней загадвала горжонаддзелам у Мінску, вучылася і скончыла Інстытут чырвонай прафесуры; цяпер персанальны пенсіянер. Яна, як і загадчыца жонаддзела ў Мазыры Клаўдзія Нікіціна, наведвала не адну самую глухую вёску свайго раёна. І гэтыя дзве, і многія іншыя нашы жонаддзельскія сяброўкі крочылі ў ботах па прасёлачных даорогах і трактах, ездзілі на беларускіх «драбінах» ад вёскі да вёскі, усюды несучы слова Камуністычнай партыі.

Пераход да новай эканамічнай палітыкі, харчпдатку, каапераванне сялянства спалучаліся з работай па ліквідацыі

Група дэлегатак Гомельскай губернскай канферэнцыі работніц і сялянак. 1920 год.

бандытызму. У 1921 годзе аўтару гэтых радкоў давялося быць членам агітацыйнай тройкі па барацьбе з бандытызмам па Чэрвеньскім павеце (тады Ігуменскім). Памятаецца, як ехалі праз ігуменскія лясы, як у возе пад сенам хавалі вінтоўкі, як з Ігумена, дзе пехатой, дзе на падводзе, наведвалі мястэчкі, вёскі, хутары, склікаючы сходы, праводзячы гутаркі аб барацьбе з бандытызмам, аб кааперацыі. На гэтых сходах, пераадолюючы страх перад магчымай помстай бандытаў, збіраўся народ, купкай ціснуліся «бабы».

Аднойчы ў вёсцы склікалі сход каля калодзежа. Раптам дзесьці пачуліся стрэлы з абрэзаў, якія яшчэ не ва ўсіх кулакоў адабралі. Пасля стрэлаў, парушыўшы напружанае маўчанне, не просячы слова, згараха выступіла адна з жанчын, і людзі загаварылі. Лёгка стала дакладчыцы. Але яе ўсё ж ніхто не пусціў да сябе начаваць: баяліся. Ноч правялі недзе сярод балота, у закінутай адрыве. Сход на плошчы аднаго з мястэчак адбываўся ўвечары пад зарыва пажару: бандыты нешта палілі. Патрэбны былі і вялікая мужнасць, і вера ў Савецкую ўладу, каб вясковыя і месціцкія жанчыны хадзілі на такія сходы, выступалі, адкрыта ўхваляючы і падтрымліваючы прапановы аб барацьбе з бандытамі, аб выяўленні шаек.

І не толькі гаварылі, а ў самы разгар бандытызму беларускія сялянкі хавалі ад бандыцкага нажа яўрэйскіх дзяцей і старых. Сялянкі Лабата і Багунова выяўлялі, дзе знаходзяцца банды. Батрачку тав. Кірэй бандыты зарэзалі за тое, што яна дапамагала атрадам у барацьбе з бандытызмам.

Работніца і сялянка ставілі тады на карту сваё жыццё; пераадолюючы груз старых звычак, забабонаў і няволі, выходзілі ў бой за будучае шчасце. Яны бачылі, што эканоміка роднай краіны яшчэ кульгае на ўсе чатыры нагі, што разбурана прамысловасць, спустошаны палі, але ведалі — фабрыкі і заводы ў руках рабочых, зямля ў руках сялян! Партыя праз сваіх жонаддзелаў дапамагла жанчыне разабрацца ў тым, дзе таварыш, а дзе вораг.

З дапамогай жанорганаў і дэлегатаў расце сетка пунктаў лікбеза. Вучацца і маладыя, і старыя. І вось першыя карэспандэнцыі ў газеце «Звязда», на «Старонцы работніцы». Яшчэ падпісваюцца: «Рабкорка», «Змейка», «Дэлегатка». Пазней раскрыюцца іх псеўданімы, калі яны будуць пісаць у свой часопіс «Работніца і сялянка».

А пакуль што даводзіцца пісаць употай. Адна з селькорак на першым з'ездзе рабкораў і селькораў расказвала: «Муж засне, запаліш лучыну і спяшаешся расказаць, дзе ў каго самагонку выганяюць, як поп абірае, якая яшчэ цяжкая бабская доля ў цёмнай вёсцы»... А колькі парасткаў новага жыцця адзначаюць рабкоркі і селькоркі: то чырвоныя хрэсьбіны, то чырвонае вяселле, то пішуць пра палявыя яслі, грамадскія суды над самагоншчыкамі, пра работу камітэтаў узаемадапамогі, хат-чытальняў, пра барацьбу са знахарствам.

* * *

Перада мной пажоўклія ад часу нумары часопіса «Беларуская работніца і сялянка». Мінск. 1924 год. Простая вокладка ў дзве фарбы — работніца пад чырвоным сцягам і прытуленая да яе беларуская сялянка. З хваляваннем перачытваеш прывітанне ад заг. жон. аддзела ЦК ВКП(б) Клаўдзіі Нікалавай новаму саратніку — нашаму часопісу. Успамінаецца радаснае хваляванне з прычыны выхаду першага нумара. Ініцыятары стварэння часопіса — калегія жонаддзела ЦК КП(б)Б на чале з душой жонаддзела Марусі Мунатвай. У калегіі Лілія Коган, Мар'я Марэцкая, Паліна Разоўская, Соф'я Шамардзіна. Якая ўрачыстасць, які радасны водгук на прадпрыемствах, ва ўстановах.

У сельсаветах па Беларусі толькі 405 жанчын, у райвыканкомах — 4, у кааператывных органах — 53, а ў камітэтах узаемадапамогі менш ста... Мала! Вельмі мала, але гэта лепшыя з лепшых. Большасць прайшла праз дэлегацкія сходы. Яны гараць на рабоце, вядуць за сабой адстаючых. Мала іх. І ўсё ж, азіраючыся назад, нават з пазіцыі 1924 года, ацэньваеш работу сярод жанчын Беларусі ў пачатку 20-х гадоў як вялікае, глыбокае ўзорванне.

У 1924 годзе адбыўся Першы Усебеларускі з'езд сялянак, які паказаў творчую рэвалюцыйную сілу працоўных жанчын Беларусі.

За сорок год, як у казцы, узняліся на незвычайную вышыню жанчыны Беларусі. У прамысловасці, сельскай гаспадарцы, навуцы, культуры яны ідуць у першых радах будаўнікоў камунізму. І гэтае новае пакаленне жанчын, выхаванае Камуністычнай партыяй, жыве ў шчаслівы час, аб якім марылі, які беззапаветна будавалі актывісты першых год Савецкай улады.

С. ШАМАРДЗІНА

Лепшая роўнічніца Мінскага камвольнага камбіната Ганна Клязовіч, уключыўшыся ў спаборніцтва за дастойную сустрэчу 40-годдзя БССР, штодзённа выконвае план на 130 працэнтаў. Яна актыўны грамадскі работнік, член цэхавага камітэта.

Самыя разнастайныя шкатулкі, вазы, пісьмовы прыладак, папяросніцы вырабляюць у цэху інкрустацыі арцелі «XVIII партыз'езд» г. Жлобіна. Шмат сувеніраў рыхтуюць жлобінскія ўмельцы да 40-й гадавіны БССР.

На здымку: інкрустатары за работай.

Фота Л. Папковіча.

ДЗЯРЖАЎНАЕ выдавецтва палітычнай літаратуры нядаўна выпусціла ў свет зборнік нарысаў пад назвай «Слаўныя большавічкі». Кніга ад першай да апошняй старонкі насычана рамантыкай рэвалюцыйнага гераізму. Яна расказвае пра жыццё выдатных жанчын нашай краіны — старэйшых рэвалюцыянерак, актыўнейшых дзяячак камуністычнага руху.

Адкрываецца кніга нарысам старэйшага члена партыі — Алены Дзмітрыеўны Стасавай — пра жанчын сям'і Ульянавых. Першае слова прысвячаецца Марыі Аляксандраўне Ульянавай — маці гэтай слаўнай сям'і рэвалюцыянераў.

Марыя Аляксандраўна была лепшым прыяцелем сваіх дзяцей. Яна ахвяравала ім усё сваё жыццё, ішла за імі ў ссылку, хадайнічала пры шматлікіх арыштах, была верным памочнікам у іх рабоце, бязмежна любіла і ганарылася імі.

У нарысе А. Д. Стасавай цёпла і пранікнёна расказана пра сяцёр Уладзіміра Ільіча — Ганну Ільінічну і Марыю Ільінічну. Вобразы гэтых выдатных рэвалюцыянерак яшчэ паўней раскрываюцца ва ўспамінах былога камсамольца П. Пасвянскага, прысвечаных Ганне Ільінічне, і ў артыкуле Н. К. Крупскай аб Марыі Ільінічне.

Людзі старэйшага пакалення добра памятаюць бліжэйшага сябра і саратніка Уладзіміра Ільіча, яго нязменнага спадарожніка жыцця — Надзею Канстанцінаўну Крупскую. Гэтую выдатную прадстаўніцу старой большавіцкай гвардыі добра ведалі работніцы ленінградскіх і маскоўскіх прадпрыемстваў, яе гарача любіў увесь народ, ад малага да вялікага.

У нарысе Ц. Баброўскай (Зеліксон) «Надзея Канстанцінаўна Крупская» жыва раскрываецца кіпучая шматгранная дзейнасць Надзеі Канстанцінаўны, яе выдатныя арганізатарскія здольнасці, яе чуласць і скромнасць. Надзея Канстанцінаўна заўсёды была ў гушчы мас. Яна вялікі чалавекалюб. З асаблівай увагай адносілася яна да дзяцей. Вось што піша яна дачцэ Інэсе Арманд, з якою ўвесь час вяла перапіску, калі тая жыла са сваёю дзяўчынкай у Германіі:

«Еш ты як найболей, трэба гэта для дзіцяці, пра тое, каб паняньчыць яго, не даводзіцца мне і марыць, а добра было б. Падумай, прызвычалася б да мяне, ручаняткі

ЖЫЦЦЁ ІХ — ПОДЗВІГ

працягнула, усміхнулася... Так я хацела некалі дзіця...

...У мяне таксама дзеці завяліся. Па-першае, нейкі качагар горада Чыты паднёс мне ў першых радках свайго пісьма нованароджанае дзіцяня Уладзіміра, а па-другое, гэтымі днямі мне сабіла трапіць на Акцябрыны, і я замест папа дала дзіцяці імя Уладлен — так хацелі бацькі — рабочыя Галутвінскай мануфактуры».

Чытаеш нарыс Ц. Баброўскай, і перад табой паўстае жывая Надзея Канстанцінаўна, такая родная і блізкая.

Чытачы будуць гарача ўдзячны складальнікам зборніка А. Д. Стасавай, Ц. С. Баброўскай (Зеліксон) і А. М. Іткінай за тое, што яны ўключылі ў кнігу нарыс аб Клары Цэткін — выдатнай дзяячцы міжнароднага рабочага і камуністычнага руху.

Вядома, што Клара Цэткін лічыла Савецкі Саюз сваёй

другой радзімай. Яна доўга жыла ў нашай краіне, гарача любіла яе і шмат добрага зрабіла для савецкага народа. У нарысе А. Іткінай шырока раскрываецца цудоўны вобраз Клары Цэткін, якая да глыбокай старасці заставалася на баявым пасту. Вось адзін з фактаў яе адвагі і кіпучай дзейнасці.

У 1921 годзе Клара, ужо 64-гадовая хворая жанчына, нелегальна перайшла італьянскую граніцу, каб у Мілане прыняць удзел у работах кангрэсу, на якім была арганізавана Камуністычная партыя Італіі.

Вельмі цёпла, воклічамі прывітання сустрэлі ўдзельнікі кангрэсу яе з'яўленне ў зале. У палымнай прамове на італьянскай мове Клара Цэткін выкрывала здраднікаў рабочага класа, заклікала да абароны Савецкага Саюза.

Італьянскія ўлады вырашылі арыштаваць яе пры выхадзе з пасяджэння з'езду.

Аўтамабіль з італьянскімі шпікамі ішоў за машынай, у якую села старая, сівая жанчына. Але як расчараваліся шпікі, калі з машыны выйшла маладая дзяўчына. Сівы парык і кій засталіся ў машыне, а Клара Цэткін у гэты час на другой машыне пад'ехала да італьянскай граніцы і перайшла яе.

Чытачу цяжка адарвацца ад кнігі. Кожны нарыс дарагі тым, што аўтар піша пра самых блізкіх яму людзей. Іна Арманд піша пра сваю маці — Інэсу Арманд. У гісторыі нашай партыі Інэса Фёдарэўна Арманд выступае як адна з выдатных яе дзяячак. З 1904 года яна вядзе актыўную работу большавіка-падпольшчыка. І ні шматлікія арышты, ні жыццё на нелегальным становішчы ні на хвіліну не пахіснулі яе ўпэўненасці ў перамогу рабочага класа. Інэса Фёдарэўна мела вялікую сям'ю — пяцёра дзяцей. Кожнай маці зразумела, як цяжка жыць у разлуцы з дзецьмі. А Інэса гарача любіла сваіх дзяцей, клапацілася аб іх выхаванні.

З вялікай энергіяй працавала Інэса Арманд сярод жанчын. Пасля рэвалюцыі яна была першай загадчыцай жонаддзела пры ЦК партыі. Яе часта можна было бачыць у гушчы работніц.

Але рана абарвалася жыццё выдатнай рэвалюцыянеркі: у верасні 1920 года яна памерла ў Нальчыку ад халеры.

Кніга знаёміць чытачоў з жыццём і дзейнасцю слаўных рэвалюцыянерак О. А. Варанцовай, В. М. Вялічкінай (Бонч-Бруевіч), М. П. Голубевай, Р. С. Зямлячак, К. І. Кірسانавай, Л. М. Кніповіч, А. М. Калантай, П. Ф. Кудзелі, К. І. Нікалаевай, К. Н. Самойлавай, С. Н. Смідовіч, Л. Н. Сталь. У кнізе ёсць два нарысы і аб нашых зямлячках: палымнай большавіцы Веры Кліменцьеўне Слуцкай — ураджэнцы Мінска і прафесійнай рэвалюцыянерцы Мар'і Майсееўне Эсен — ураджэнцы Брэста.

У кожным з дваццаці нарысаў паказана яркае, непаўторнае жыццё чалавека-барацьбіта, салдата рэвалюцыі. Усе яны прайшлі праз царскія турмы,сылкі і іншыя пакуты. І кожнае жыццё — гераічны подзвіг, удзячны матэрыял для вялікіх апавесцей і раманаў.

Прачытайце гэтую кнігу пра людзей, памяць аб якіх не змеркне ў вяках.

М. УЛАДЗІМІРАВА

Фама КЛАКОЦКІ

Мал. І. Немагая

Апавяданне

У ВЕЧАРЫ радавы Косця Вепрынцаў (наш ротны паштальён — «вячэрні выпуск апошніх паведамленняў») пад вялікім сакрэтам паведаміў кожнаму аб тым, што заўтра да камандзіра роты прыязджае жонка. Навіна была нечаканай. Нечаканай таму, што мы вельмі любілі нашага капітана і так да яго прызвычаліся, як толькі можна было прызвычаіцца да самага роднага і блізкага чалавека. Ён заўсёды быў з намі, і мы ведалі, што яму добра з намі так, як і нам з ім, а цяпер — на табе! — прыедзе жонка і адбярэ яго ў нас.

Праўду кажучы, нам бы радавацца, што капітан заживе цяпер шчаслівым сямейным жыццём, але мы не радаваліся. Нават заўсёды ўраўнаважаны Антон Макляцоў, падышоўшы да радавога Антропава, з жалем паведаміў:

— Ну і справы, брат...

— Што справы? — замахнуў Антропаў рукамі. — Папомні мае слова, адбярэ яна ў нас капітана...

— Ну, ты ўжо скажаш, — здзіўлена прабасіў Макляцоў, але не стаў спрачацца.

Так, у гэты вечар мы гаварылі аб прыездзе капітанскай жонкі і — няхай прабачыць нам капітан! — гаварылі па-свойму, па-салдацку.

Мы ведалі гэтую жанчыну. Яшчэ летась Аляксандр Іванавіч, наш капітан, вярнуўшыся з Масквы, дзе ён праводзіў свой адпачынак, паказаў нам яе фатаграфію. Ужо ў казарме, падрабязна раскажаўшы аб Маскве, як бы між іншым паведаміў:

— На той год ужо не паеду ў Маскву. Жонка ўніверсітэт канчае, сюды прыедзе, — і, дастаўшы з кішэні гімнасцёркі фатакартку жонкі, паказаў нам.

Фатаграфія пабыла амаль у кожнага ў руках. На нас вялікімі, на дзіва чыстымі вачыма глядзела жанчына з ледзь-ледзь узнятым угору носам і цяжкімі косамі, укладзенымі каронай на акуратнай галоўцы. Мы вельмі любілі капітана і ні за што на свеце не маглі сказаць яму тады, што гэтая надта прыгожая і напэўна, мяркуючы па сумленнаму простаму позірку і шчырай даверлівай усмешцы, адлюстраванай фотаапаратам, добрая жанчына нам адразу ж не спадабалася. Фатакартка ў кожным з нас абудзіла вострае раўнівае пачуццё. Мы не маглі пагадзіцца з думкай аб тым, што прыдзе дзень, калі яна,

скончыўшы ўніверсітэт, прыедзе сюды і адбярэ ў нас нашага капітана, любімага ротнага камандзіра.

Ну, вядома, цяпер ужо не здолее ён больш аддаваць усе свае вечары нам, ды і ці выйдзе на валебольную пляцоўку. А які нападаючы! Сапраўдны Рэва ў нашым палку. А гутаркі пра баі-паходы, якія мы вялі выхаднымі днямі на беразе ціхай Камышоўкі? Ці паўторацца яны? Наўрад ці!

II

Яна прыехала. Мы яшчэ не бачылі яе, але даведаліся пра гэта адразу ж, ледзь толькі капітан увайшоў у казарму. Быў ён усё такі ж, як і заўсёды, — высокі, зграбны, у толькі што адпрасаваным абмундзіраванні, вясёлы. Але куды падзеліся славытыя капітанскія вусы, густыя, колеру даспелай пшаніцы?

— Бачыў? — сказаў Антропаў Антону Макляцову, калі капітан, прыняўшы рапарт дзяжурнага па роце, зайшоў у канцылярыю.

— Вусы ёй не спадабаліся, згаліць прымусіла... Што я кажаў? Пачакай, пабачыш, як яна яго яшчэ на танцы павядзе...

— Як на танцы? Як на танцы? Сёння трэніроўка прызначана... — развёў рукамі Макляцоў. — Ты забыў, што заўтра з першай ротай фінал разыгрываем?

Не, ні Антропаў, ні я, ніхто з нашых валебалаістаў не забыў пра гэта. А капітан?.. Вось ён выйшаў з канцылярыі і, заўважыўшы Антропава, паклікаў яго да сябе.

— Сёння трэніроўка, не забылі? — пачулі мы словы капітана. — Збор а дванаццатай гадзіне ў спортгарадку.

Выходзіць, таксама не забыў! Макляцоў усміхнуўся.

— Эх ты, а кажаш танцы! — весела сказаў ён Антропаву, калі той зноў падышоў.

... А час праходзіў сваёй чаргой. Дні стаялі гарачыя, спякотныя. Кожны раз пасля абеду за далёкім лесам пачынаў сінець край неба, і недзе далёка-далёка чуліся грымоты навальніцы. Але дождж абмінаў нас, і ў нашай дашчатай лагернай казарме было гарача і душна.

Аднойчы ўвечары, калі пасля цяжкага вучэбнага дня мы азілі свае няхітрыя салдацкія размовы, да нас завітаў старшыня Скамейка і з ім яна — жонка нашага камандзіра. Мы пераглянуліся.

— Таварышы, — звярнуўся да нас старшыня, — на апошнім сходзе крытыкавалі нас, гэта значыць бюро, за дрэнную навукова-прыродазнаўчую прапаганду. Правільна, вядома, крытыкавалі. Ну вось мы і вырашылі... — старшыня быў чалавек, пад пару Макляцову, негаваркі. — Карацей, мы папрасілі вось Валянціну Васільеўну раскажаць пра жыццё на іншых планетах.

Жонка камандзіра вышла наперад і, цярэбячы сваёй маленькай ручкай штрыфель лёгкай шэранькай жакеткі, на якім ззяў універсітэцкі ромбик, пачала раскажаць пра далёкія, нікому з нас не вядомыя зорныя светы сонечнай сістэмы. Гэта было захапляючае апавяданне. Мы слухалі, затаіўшы дыханне.

Так мы пазнаёміліся з жонкай камандзіра. Потым яна пачала часцей прыходзіць у роту. Любы з нас ведаў цяпер, акрамя Палярнай зоркі, яшчэ і Сірыус, і Альфу Цэнтаўра, і сузор'е Гончых Псоў і многае іншае. Валянціна Васільеўна аказалася, акрамя таго, выдатнай піяністкай, і цяпер да гутарак пра зорныя светы далучаліся гутаркі пра Чайкоўскага і Моцарта, Танеева і Грыга. А якую цудоўную акампаніятаршу атрымаў у яе асобе калектыў нашай ротнай мастацкай самадзейнасці!

Не, яна не адабрала ў нас капітана. Яна сама, як і ён, таксама прышла да нас, а неўзабаве ўжо мы лічылі і яе такой жа сваёй, як і самога капітана.

III

Я стаяў днявальным па роце. Ноччу прайшла навальніца з дажджом, а раніцай зноў над лагерам узышло сонца, і ўжо

зранку ртутны слупок у тэрмометры папоўз угору. Дзень прадбачыўся пагодлівы, гарачы. Пасля снедання рота пайшла на стрэльбішча. Ужо растаялі ў застылым паветры апошнія салдацкія песні, як з боку горада ў лагер уехаў наш штабны матацыклет. З каляскі спрытна выскачыў ужо сіваваты чалавек у штацкім і накіраваўся да мяне.

— Скажыце, капітана Корабава я магу бачыць? — спытаў ён, адрэкамендаваўшыся фотакарэспандэнтам ваеннага часопіса.

Ён вельмі засмуціўся, даведаўшыся, што не паспеў застаць нашага капітана ў лагера. Фотакарэспандэнт папрасіў паказаць яму кватэру капітана. Мікалай Антропаў, другі днявальны, праводзіў прыезджага таварыша.

Мы паспелі забыць аб прыездзе фотакарэспандэнта, тым больш, што ён ні з кім з нас па сутнасці і не гаварыў, як раптам (прыкладна, праз месяц з таго дня) ён сам напамніў аб сабе. Здарылася гэта вось як. Косця Вепрынцаў, наш «вячэрні выпуск апошніх паведамленняў», не ўвайшоў, а літаральна ўварваўся ў казарму, размахваючы свежым часопісам.

— Вось глядзіце! — крычаў ён. — Пра нашага капітана тут напісана і пра яго жонку!

Мы ледзь не збілі з ног паштальёна.

На адной са старонак часопіса мы ўбачылі два здымкі. Першы — з часу вайны. Каля маладога салдата, у якім мы лёгка пазналі нашага капітана, сядзіць, сагнуўшыся, дзяўчынка, маладзенькая, маладзенькая, амаль падлетак. Па ўзнятаму ўгору носіку ды па шырока раскінутых упартых бровах дзяўчынкі мы пазналі, хто яна такая, раней, чым прачыталі нарыс, змешчаны пад здымкамі. Так, гэта была яна — цяперашняя жонка нашага камандзіра.

...У суровым сорок чацвёртым годзе, у лесе пад Мінскам, Валя выпадкова знайшла цяжка параненага байца — лейтэнанта Сашу Корабава. Дзяўчына збудавала з яловых лапак будан, паклала ў ім юнака і амаль неадлучна знаходзілася каля яго, пакідаючы толькі ноччу, каб прынесці харч. Яна даглядала юнака, перавязвала яго раны, і ён выжыў. А калі летам нашы вызвалілі Мінск, Аляксандр Корабаў зноў вярнуўся ў часць.

Ужо потым, пасля вайны (Корабаў к таму часу канчаў вучылішча, а Валя працавала ў Мінску і вучылася ў вячэрняй школе) маладыя людзі сустрэліся зноў і пакахалі адзін аднаго. А пасля і пажаніліся.

...Мы з прагнасцю чыталі скупыя радкі нарыса.

— Ну і справы, — выказаўся Антон Макляцоў.

— Незвычайная жанчына! — закончыў Антропаў.

— Наадварот, звычайная, — запярэчыў Макляцоў. — Таксама, выходзіць, ваявала. Жыццё салдату ратавала... — і, павярнуўшыся да Антропава, дадаў: — А ты што казаў!?

Павел ВОРАНАУ

ЗАЯВА Ў ПАРТЫЮ

Цяплом вясны праменнай гадаваны,
Я на савецкай бацькаўшчыне ўзрос.
Як родны сын і як салдат адданы,
Табе ўручаю, партыя, свой лёс.

«Прашу прыняць мяне», — дыктуе сэрца,
Рукой, парэпанай ад ветру і дажджу,
Рукою, што аб сталь і цэглу трэцца,
Табе заяву, партыя, пішу.

Выкладваю на гэты аркуш чысты
Я словы палымяныя з душы:
Жыць на зямлі хачу я камуністам,
Змагацца на прэдрнім рубяжы.

Яскрава бачу я той зыркi Бераг,
Куды вядзеш ты горды Карабель.
Усім жыццём табе я шчыра веру,
І ўсім жыццём хачу служыць табе.

Пайду вятрам і ліўням насустрачу,
А здарыцца — ў апошні смертны бой...
Не пахіснуся, не схілю я плечы
Пад ношай спраў, даручаных табой.

Анань ВЕРАБЕЙ

Жаночыя рукі

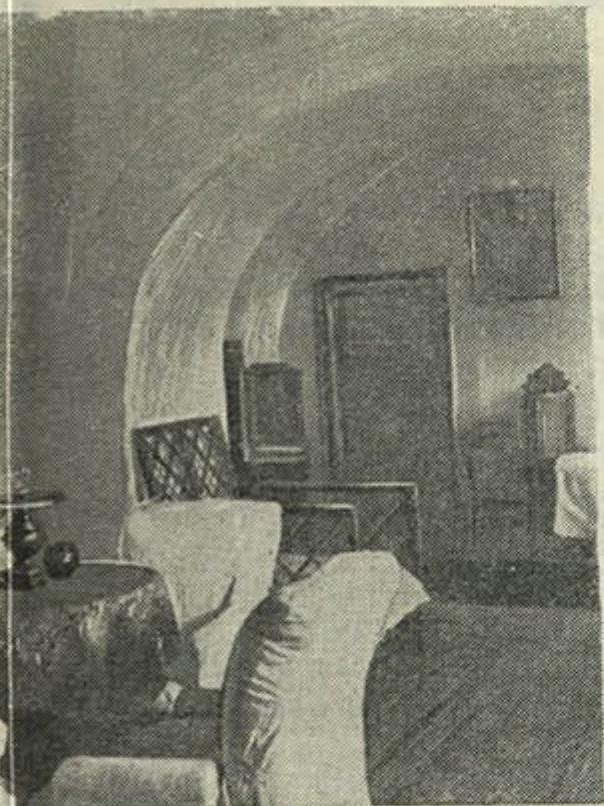
Калі агнём у твар дыхнулі дзоты
І грудзі мне, як жарам, апякло,
Я ўпершыню адчуў усёй істотай
Жаночых рук пяшчоту і цяпло.

Ад куль шалёных з матчынаю ласкай
Яны мяне выносілі у тып,
На раны клалі белыя павязкі,
Дамоў пісалі за мяне лісты.

Таму заўсёды пры сустрэчы цёплэй,
Пры поціску жаночае рукі
У памяці ўсплывуць баі, акопы,
Засланы дымным полагам блакіт...

І бачу тую самую, здаецца,
Перад сабой жаночую далонь,
Працягнутую цераз дым, агонь,
Каб мне жыццё уратаваць ад смерці.

Ясная Палана

Пакой са сцяпеннем, дзе Талстой пісаў «Вайну і мір».

сустрэўся ён з бытам, норма-
мі і бяспраўным становішчам
рускага працоўнага народа.
І каб хоць у нейкай меры па-
легчыць лёс падлеглых яму
сялян, Талстой ужо ў 1849 го-
дзе арганізаваў у сябе школу
для сялянскіх дзяцей і бальні-
цу для народа.

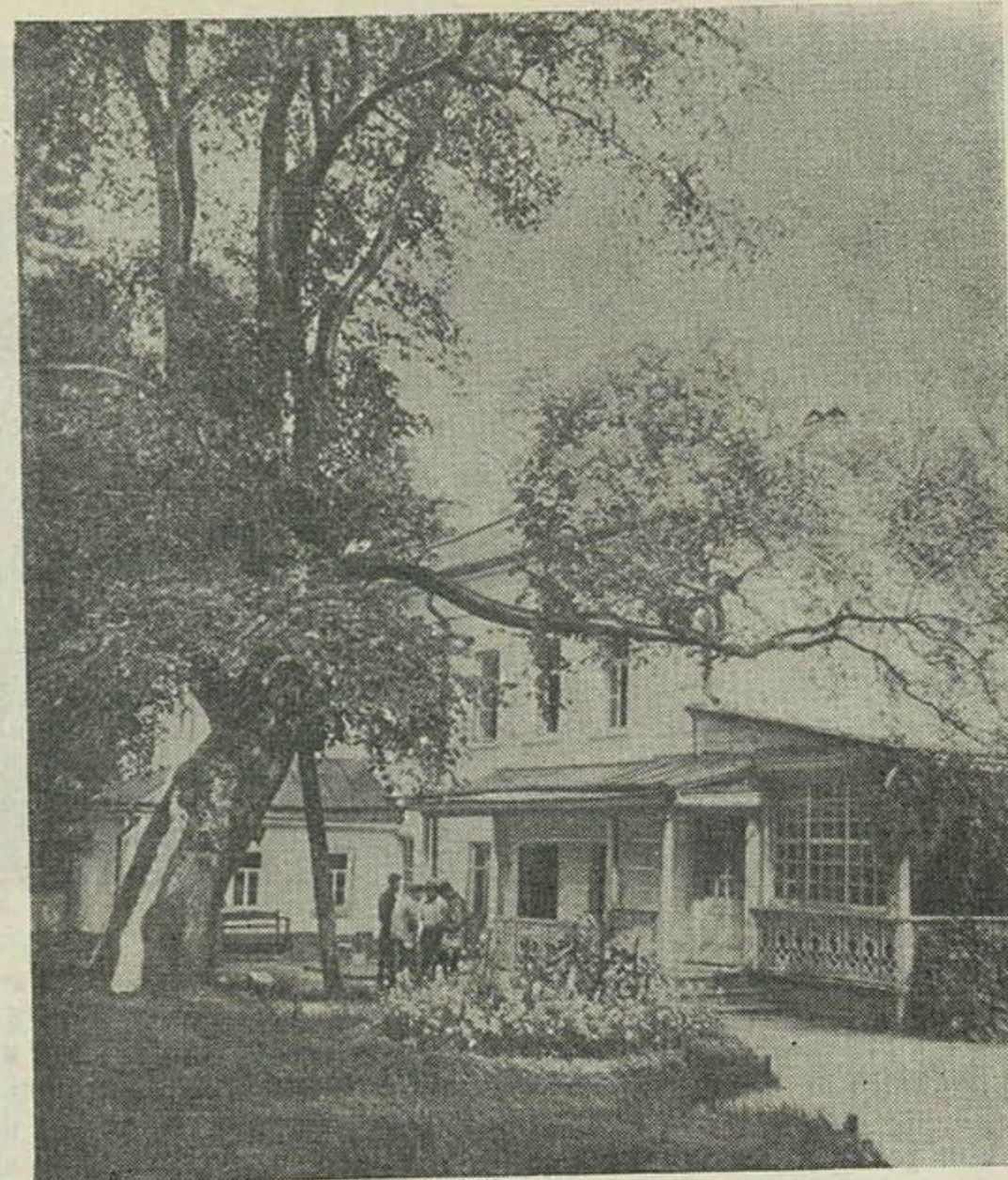
Мастак Несцераў ва ўспамі-
нах гаворыць: «У Яснай Палы-
не ўсё клекатала каля Льва
Талстога,—ён сабой, сваім ду-
хоўным багаццем, вялікім
сваім талентам, мімаволі адор-
ваў усіх, хто сустракаўся з
ім...»

У «сакратарскай», а часам і
ў зале, штодзённа разбіралася
шматлікая карэспандэнцыя,
якая звязвала Ясную Палану з
усімі куткамі свету.

Тут, акружаны ўжо сусвет-
най славай і павагай, Леў Та-
лстой перажываў шмат гадзін і
дзён самага высокага захап-
лення і натхнення, якія толькі
можа прынесці чалавеку твор-
часць. У Яснай Палыне напі-
саны ім «Вайна і мір». Тут пі-
саліся «Уваскрасэнне», «Анна
Карэніна» і лепшыя яго апаві-
яданні. Тут перажываў ён і са-
мыя горкія, самыя трагічныя
моманты расчаравання і поў-
нага разладу з усім тым, што
яго акружала...

«Ад'езд мой засмуціць ця-
бе, шкадую аб гэтым, але зра-
зумеі і павер, што я не мог
зрабіць інакш. Становішча маё
ў доме становіцца, стала ня-
сцярпным. Акрамя ўсяго інша-
га, я не магу больш жыць у
тых умовах раскошы, у якіх
жыў, і раблю тое, што звы-
чайна робяць старыя майго
ўзросту: адыходзяць з мірска-
га жыцця, каб жыць у адзіно-
це і цішыні апошнія дні свай-
го жыцця.

Калі ласка, зразумеі гэта і

Дом-музей у Яснай Палыне.

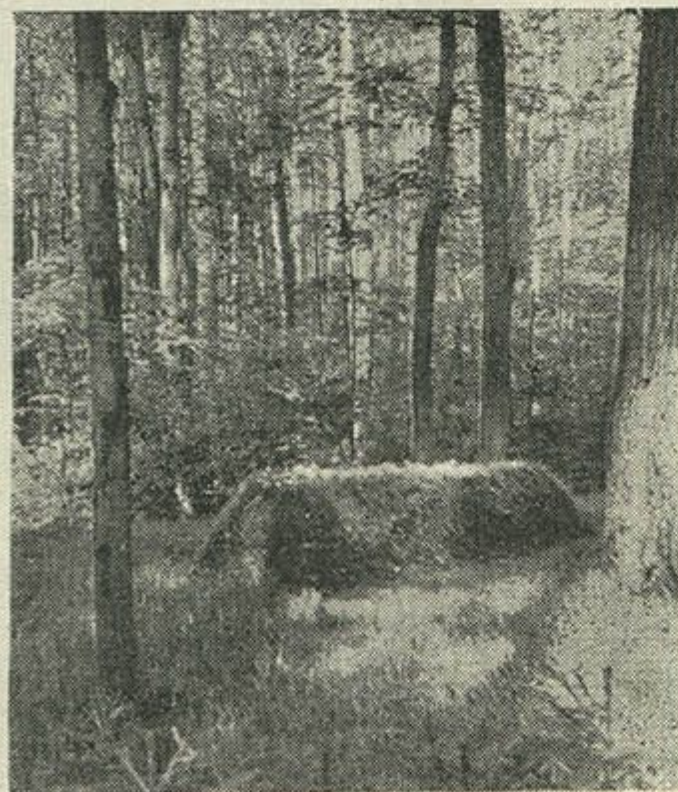
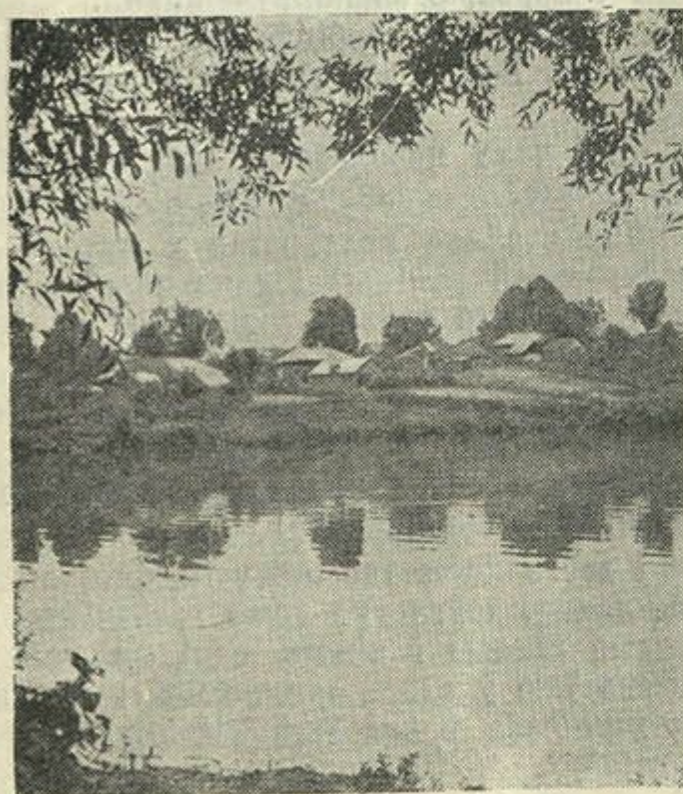
не едзь за мной, калі і даве-
даешся, дзе я».

Гэта былі апошнія радкі, на-
пісаныя [28 кастрычніка
1910 года] Львом Талстым у
ноч яго адыходу з Яснай Па-
ляны—назаўсёды.

Ясная Палана нашых дзён—
гэта шматгалосае апавяданне
пра Талстога. Яго вядуць дрэ-
вы, пасаджаныя яго рукамі,
лясныя сцежкі, якімі ён хадзіў,
заўсёды неразлучны са сваімі
задумамі і тварэннямі, кнігі,
чытаныя ім і напісаныя...

На здымках (унізе злева напра-
ва): Ясная Палана; кабінет, у
якім Л. М. Талстой быў у апош-
ні дзень свайго жыцця ў Яснай
Палыне; магіла Талстога.

Фота У. Дагаева.

Дом культуры ў Слуцку.

ПРА ГРЫСЯ Гурына (ніхто з маладзейшага пакалення нават не ведае, што на свеце быў такі Грысь) унукі — і тыя ўсяго толькі і чулі, што іх дзед аднойчы праваліўся разам з чараном у печ... Так і шуснуў на гаршкі і чыгуны — проста ў агонь. Ледзь выпягнулі старога, ледзь адратавалі — добра, што пажару яшчэ не нарабілі, не спалілі хату...

Каюся, некалі ў дзяцінстве апавяданні пра гэтую дзедаву прыгоду страшэнна пацяшалі і выклікалі нямала смеху... Але бяда натрапіла Грыся Гурына тады, калі ён быў ужо стары і нікуды няварты, калі, апроч цёплага чарана, ужо нічога ў жыцці яму не патрабавалася...

А быў жа час, калі ні хто іншы, як ён, разам з братам Ігнатам, на гэтым самым месцы, дзе зараз стаіць вёска, павалілі першую яліну, потым высеклі цэлую палянку і пабудавалі першую хату... А затым ужо, каля іх, як маладыя суравежкі, палезлі ў радок і хаты суседзяў.

Круты і прыжымісты чалавек быў Грысь. Хоць і малодшым лічыўся ў сям'і, але кантроль над засекам і кублам вёў ён. Жонка і браціха пікнуць баяліся. Старэйшая ў сям'і нявестка, Ігнаціха, без Грысевага дазволу гаршка зашварыць не адважвалася... У пост, праўда, было прасцей: сушаныя грыбы, цыбуля, кіслая капуста — усё гэта расло, сушылася і салілася на месцы. Траціліся хіба на тараноў толькі ды на алей.

Здаралася, праўда, што і раскашэльваліся.

— То мо' сёння пакладу ў капусту цэлага тарана? — нясмела скажа, бывала, да Грыся Ігнаціха.

— А што гэта сёння за свята такое, што мала адной галавы, дык аж цэлага тарана? — не пакідаючы хрысціцца ў куток на багоў, толькі і перапытае Грысь.

— Ды вербная ж нядзелька сёння...

— Ну, калі вербная нядзелька, дык кладзі цэлага тарана...

Цэлы таран быў падзеяй!

... У тых, хто сёння носіць піянерскія

гальштукі, ды і камсамольскія значкі, гэта можа выклікаць вясёлы смех, а то і зусім недавер'е... І нельга будзе пакрыўдзіцца. Бо і само слова «таран» неяк зусім выйшла з ужытку.

Выйшлі з ужытку не адны «тараны». Выйшлі з ужытку лапці — гэты спрадвечны «лазовы сімвал» вёскі.

Згас, сканаў і адышоў у нябыт «свет» старога смешнага Грыся і яшчэ мільёнаў такіх жа Грысяў...

Людзі, якім яшчэ не так даўно «стукнула» па 35 год, лічыць сябе пажылымі, вядома, не згаджаюцца. Аднак яны добра памятаюць некаторыя, вельмі адметныя, вехі на новым шляху, па якіх ішло і іхняе ўласнае жыццё.

... У хаце ўдавы Іваніхі дзень у дзень збіраюцца на вячоркі хлопцы і дзяўчаты. У Іваніхі тры дачкі. Усе, як на падбор, прыгожыя дзяўчаты — і поўная воля. Тут ніхто не забараняе спяваць новыя савецкія песні, якія штодня прыносяць адзіны ў вёсцы камсамолец Толя Бараноўскі. Ніхто не забараняе чытаць вясёлыя і, як крапіва, пякучыя вершы і байкі нікому дагэтуль невядомага тут Кандрата Крапівы... Старая Іваніха або скрабе бульбу на заўтра, або на калаўротку прадзе кужаль дачкам на пасаж. Яна толькі пасміхаецца, назіраючы за моладдзю. Да чаго ж удалы хлопец гэты Толя! Скіне скуру чорную «тужурку», напавіць бліскучую напружку цераз плячо на сіняй сатынавай кашулі... Ніводнага хлопца такога на вёсцы няма. Такіх бы зяцёў дочкам толькі і жадаць... Але хто аддасць за яго дачку? Ні кала, ні двара.

... Толя, не здагадваючыся пра Іванішыны думкі, уладна ўзнімае рукі — і ўся ўвага моладзі прыкоўваецца да іх.

Яшчэ ўзмах — і старая Іванішына хата, здаецца, вось-вось рассыплецца ад дружнага ўсплёску маладых бадзёрых галасоў.

«А куда ты, паренёк,

А куда-а ты?

Алена
ВАСІЛЕВІЧ

учо

Не ходил бы ты, Ванёк,
Во солдаты!
В Красной Армии штыки,
Чай, найдутся,
Без тебя большевики
Обойдутся»...

Трэба было б папярэдзіць, каб не так моцна спявалі. Але дзе ты ім скажаш, калі яны спяваюць ужо другую песню — пра атрад камунараў... У Іваніхі сціскаецца сэрца, і вочы непрыкметна напўняюцца слязьмі. Яна выпірае іх ражком хусткі і на нейкі час забывае нават пра свой калаўротак.

«Навстречу к ним вышел палач-генерал:

— Готова ль глубокая яма?...

— Пред нею стоим мы на самом краю —

Стреляйте ж вернее и прямо»...

Яна не вельмі разумее, хто гэтыя камунары, чаго яны хацелі і як яны трапілі ў бяду. Аднак сэрца ёй беспамылкова падказвае: гэта ж такія людзі былі! Ваявалі за зямлю і волю — для ўсіх...

«Вы землю хотели — я землю вам дал,
А волю на небе найдете»...

«Каты, каты — гэта ж трэба, ніякай літасці да людзей»...

Песні змяняюць адна другую. Аднак ніхто з дзяўчат не сядзіць без справы. Адны прадуць, другія пруткамі вяжуць. Толькі хлопцы без занятку. І таму ўрачыста сумны матыў хутка змяняецца вясёлым прыпеўкавым або баявым гімнам бязбожнікаў: «Мы не паклонімся богу — бога стварыў чалавек»...

— Пьфу на такія сновы, — злועца тады ўжо Іваніха. — Вам жа бог так зробіць, што гэтыя вашы дурныя языкі нараспухаюць, як калоды. Паглядзіце, дзе вы сядзіце...

І сапраўды, моладзь адсунула стол і размясцілася вакол лямпы на лавах — якраз пад абразамі — пад Мікалай-угоднікам і Варварай-вялікамучаніцай...

— Нічога не зробіцца, цётка, з нашымі языками. Вось пабачыце, — супакойвае яе Толя.

— І чаму цябе толькі вучаць у гэтым камсамоле? — дакарае яго Іваніха.

Яна стаўляе калаўротак у куток (да заўтрашняй раніцы) і сама лезе на печ: чым абі што слухаць ды гнявіць бога, лепей заснуць...

А моладзі яшчэ не да сну. У Толі ёсць думка зрабіць пастаноўку: п'есу ён сам знойдзе, а сярод хлопцаў і дзяўчат хіба не знойдзецца акцёраў?

І доўга яшчэ гарыць у Іванішынай хаце лямпа, доўга тут яшчэ хвалююцца маладыя галасы і кіпяць маладыя сілы. Ім цесна ўжо ў адной гэтай хаце, і яны шукаюць сабе невядомага яшчэ выйсця і прастору.

РА і СЁННЯ

Нарыс

...Другая старонка тых часоў — лікбезы. У нашай школе, дзе ў адным пакоі за высачэзнымі партамі (ледзь відаць нашы галовы) размяшчаюцца ўсе тры групы, будуць вучыцца дарослыя хлопцы і дзяўчаты... Вось будзе смехата!

Раніцай мы, малыя, ідзем з кніжкамі, сшыткамі і алоўкамі, а вечарам яны там сядзяць (для іх нават кніжкі спецыяльныя склалі) і, як і мы, пішуць літары і чытаюць пра трактары і калгасы...

А нам, малым, смешна. Лічацца дарослымі, на вечарынках скачучь, з намі нават размаўляць не хочуць. А як прыдзецца ў школе... Тут ужо не схаваш ад нас ні «энзэдэ», ні «зэдэ» ў сшытачку. Усё знойдзем і, калі захочам, на ўсю вёску аб'явім...

...Прыпамінаецца, які перапалох, якое «смятенне умов» выклікалі ў нашай вёсцы такія дзве падзеі, як першая «нямая» кінаперасоўка і радыёнавушнікі.

Наўрад ці знойдзецца цяпер хоць адзін з тых першых кінагледачоў, які б здолеў складова, ці хоць прыблізна перадаць змест той «нямой» падзеі, якая, дарэчы, яшчэ і рвалася кожныя пяць хвілін.

Але якое гэта мела значэнне ў параўнанні з усім тым «светам», у якім спрадвечу жыла вёска! На белым палатне (экране) рухалася, як жывая, чарада авечак. Хадзіў і свістаў пугай пастух, бегаў і брахаў сабака — яго памочнік. Потым у руках жанчын мільгали нажніцы — авечак на палатне стрыглі!

Не так даўно, у той жа сваёй Даманшчыне, мне давялося чуць, як дыктар калгаснага радыёвузла тройчы напамінаў калгаснікам, што а дванацатай гадзіне дня будзе дэманстравацца фільм для дзяцей «Вогненныя вёрсты», а ў сем і дзесяць вечара будуць сеансы трэцяй серыі «Ціхага Дона»...

Вы думаеце, што гэтае паведамленне больш уразіла Даманшчыну, чым тыя «нямыя» авечкі, пастух і сабака?

Ніколькі.

Ці можа вы думаеце, што ў Даманшчыне (адной толькі з брыгад калгаса-мільянера імя Калініна — на Случчыне) не ведаюць, або не любяць Шолахава і яго «Ціхага Дона»? Зусім не!

Ахвотнікаў на ўласныя вочы ўбачыць і да канца перажыць лёс шолахаўскіх герояў знайшлося нямала. Грузавая машына ледзь змясціла ўсіх жадаючых.

...Яшчэ ў гады майго дзяцінства такія словы, напрыклад, як «канцэрт», і блізка каля вёскі не хадзілі. А зараз іду я па вуліцы пасля таго, як дарослыя паехалі на трэцюю серыю «Ціхага Дона», і чую, адзін узрэд (яго не ўзялі на «дарослае» кіно), яшчэ не астыўшы ад крыўды на бацькоў, кажа другому:

— Нашы паехалі на кіно, дык чорт іх бяры, няхай едуць... А мы затое хадзем слухаць у нас канцэрт.

І сапраўды пайшлі слухаць канцэрт па заяўках маракоў. Павярнулі, відна, рычажок, і ўся невялічкая Даманшчына патанула ў хвалях мора, якое раскінулася недзе далёка, далёка адсюль...

Гэта зноў міжвольна выклікала ў памяці той дзень, гадоў каля трыццаці назад, калі «гарадскі» зяць старой Тодарыхі наладзіў у цешчынай хаце радыё з навушнікамі.

Таксама, як і на першае кіно, ішла туды ўся Даманшчына падзвінца і ўпэўніцца, што дзве чароўныя чорныя скрыначкі і сапраўды ўмеюць гаварыць чалавечай мовай і нават спяваць ды іграць на гармоніку...

А цяпер ужо нікога нічым не здзівіш... Мы сядзелі са старой Тодарыхай у новай хаце, якую нядаўна пабудавалі яе сын з нявесткай, і ўспаміналі тыя далёкія дні.

— Але, галубка, не той свет і не тыя людзі пайшлі... Гэта ж сядзіш ты ў хаце, а тут табе ўсё раскажваюць, усё тлумачаць... Здаецца, і паміраць цяпер людзям не трэба. От, каб толькі яшчэ адно навучыліся, каб старасці не было ды хваробы рознай... Каб ты, чалавек, не рабіўся бездапаможным і нікому не патрэбным... А каб трымаўся! Ды каб яшчэ вайны не было...

От, гэта праўда!

Зразумець старую Тодарыху няцяжка. Гэтак думае кожны стары чалавек: каб як толькі адолець старасць! І гэтак жа — каб не было вайны — хоча кожны. І тая маці, у каторай, як і ў старой Тодарыхі, сын загінуў без вестак, або на вайне, і тая, у каго сыны толькі падраслі, толькі радуйся на іх цяпер ды чакай добрых нявестак у хату.

* * *

Добрых нявестак...

І гэтае паняцце, як і ўсё на свеце, таксама мае свой адносны сэнс.

Раскажваюць, што ў старога Грыся — з яго пачынаецца наша размова — хоць сам ён быў і гарбаты, была вельмі прыгожая жонка. Успамінаюць, што пра сваю долю Грысіха некалі так гаварыла: «Яго калецтва мяне брала, а мае характава за яго ішло»...

Ішло, бо не магло прывесці ў пасажаня і карову, не магло ўзяць за сабою надзела зямлі...

І наўрад ці была добрай гэтая прыгожая беспасажніца-нявестка.

Цяпер ад «добрай» нявесткі патрабуецца іншае. Няхай толькі клапоціцца пра

Калгас «Гігант» Слуцкага раёна Мінскай вобласці мае 9 аўтамашын. На здымку: шафёр калгаса А. Т. Матус (злева) і старшыня арцелі В. А. Казлоў каля нядаўна набытай «Волгі».

У калгасе імя Кірава Мусіцкага сельсавета Слуцкага раёна Мінскай вобласці будуюцца калгасны клуб на 300 месц. Будаўнікі абав'язаліся здаць яго да 40-й гадавіны БССР. На здымку (злева направа): падсобная рабочая В. Матыльская, муляр Н. Багамазаў і брыгадзір П. Купрэйчык.

Фота П. Наватарова.

сына (вядома, і старых, свёкра і свякруху, шанаваць павінна), ды, калі пойдучь дзеці, будзе кляпатлівай маткай. Каб не абы як хадзілі, а дагледжаныя, чысценькія, каб і штонікі, і сукеначкі, і банты — усё, як у людскіх дзяцей, было...

А пасар? Ат, пасар. Цяперашнім светам, калі дзяўчына пападзе ў добры калгас, ды сама будзе мець спраўныя рукі, то і клопат з тым пасарам. Усё нажывецца.

Праўда, цяпер абы чаго не нажываюць людзі.

Гарадскія шафы, нікеляваныя ложка, мяккія канапы і крэслы — гэта не «калгасная ідылія» — гэта тыя адметныя рысы рэальнага калгаснага быту, якім ужо цяпер мала каго здзівіш... Праўда, трэба быць справядлівым да канца: у тых калгасах, дзе людзі не баяцца працы, дзе яе паважаюць і дзе іначай — як без працы — не ўмеюць жыць.

...У калгасе імя Калініна святкавалі дажынкі — Дзень ураджаю. Выпіць і закусіць можна, вядома, усюды: і ў хаце сеў, і ў клубе сабраў людзей. Але свята не ў адной ядзе і выпіўцы. Калінінцы атрымлівалі медалі «Удзельніку Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі» і грашовыя ўзнагароды. А гэта ўжо — разам з дажынкамі — падвойнае свята. Ну, а калі так, дык і адсвяткаваць трэба як мае быць.

Сяргей Сямёнавіч Паляшчук — старшыня калгаса — наконт гэтага мае сваё меркаванне. Летась Дзень перамогі святкавалі ў Барэцкім лесе. Хіба кепска было?

Дзень ураджаю вырашылі святкаваць у Буслаўскім бярозавым гаі, на траўцы, у цяньку. І стол чырвоны паставілі, і прэзідыум абралі, і прамовы гаварылі... Але тут, на вольным паветры, пад бярозамі, усё гэта мела свой адметны паэтычны характар.

Атрымалі грашовыя ўзнагароды і медалі дзесяцікласніца Жук Надзя, калгасніцы Гурыновіч Ніна, Корзун Зоя, Балвановіч Надзя... І яшчэ многа дзяўчат і жанок з усіх брыгад — усіх не пералічыш.

«Павестка дня» працягвалася ўжо за белымі абрусамі, пасцеленымі ў цяньку на зялёнай мураве...

А позна вечарам, калі старэйшыя прыкметна прытамліліся, у калгасным клубе дэманстравалі кінафільм.

Заўтра быў выхадны — нядзеля — і ніхто вельмі не спяшаўся дадому...

* * *

Пра ўсё гэта прыемна пісаць і расказаць, асабліва таму, хто нарадзіўся ў вёсцы, вырас у ёй і звязаны з ёю кроўнай сувяззю.

І вось таму, што сувязь гэтая кроўная і што ты ніяк не можаш быць абыякавым, не хочацца маўчаць і пра тое, што непрыемна коле вока, што ў нейкай ступені «змазвае» дасягненні.

«Па адзежцы сустракаюць» — кажа народная прыказка. А па дарозе і па вуліцы ходзяць і ездзяць... Праедзьце вы ў любую вёску калгаса імя Калініна (і не аднаго толькі яго!), і вы ўбачыце, як яны перабудоўваюцца. Новыя пяцісценкі пад гонтай і шыферам, весела пафарбаваныя акаяніцы, зашклёныя веранды... Так і хочацца сказаць: вёска мяняе свой твар.

Але гэта будзе праўда не да канца. Паспрабуйце вы прайсці па вясковай вуліцы (ці прасхаць па прасёлачнай дарозе!) пасля дажджу. Загадзя запасайцеся гумавымі ботамі вышэй каленаў...

Не падмятаюцца, не прыбіраюцца ніколі вуліцы, а часта і двары калгаснікаў і калгасныя!

Не ў мэтах ідэалізацыі мінулага, а як даведку, мушу сказаць: а вось гадоў дваццаць пяць — трыццаць назад кожную суботу (перад выхадным) малыя з кожнай хаты бралі ў рукі венікі і граблі і, як падлогу, выскрабалі вуліцы і двары. І безумоўна, такога броду не было. А зараз, глядзіш, месіць яго жывёла, ходзяць і не зважаюць людзі... А моладзь, дык тая на веласіпехах «аб'язджае» (зараз жа мала дзе знойдзеш хату без веласіпёда)... Глядзіш на ўсё гэта, і робіцца балюча і сорамна: электрычнасць прыйшла ў вёску, радыё гаворыць, тэлебачанне ўжо не навіна, а згрэбсці з-пад ног бруд, наладзіць вуліцу, засыпаць дарогу (каб не ламаць калгасных машын) — гэта ніяк не ўдаецца...

Як прапанову, хацелася б сказаць старшынiam калгасаў і брыгадзірам: час падумаць ужо і пра гэтыя «дробязі»! Магчыма, нават раз-другі і ў парадку загаду. Падымаць культуру сяла, дык падымаць! Тым больш у калгасах-мільянерах!

Некалькі слоў пра лазні. Нажаль, не ўсюды і не зусім яшчэ канулі ў мінуўшчыну тыя абставіны, якія вымусілі некалі Кандрата Крапіву пісаць верш на гэтую тэму. Ад Барысава да Слуцка, гаварылася ў ім, людзі мыюць цела двойчы на год: пад вялікдзень і пад каляды. І пасля яшчэ, калі кладуць у дамавіну...

У калгасе імя Калініна лазні пабудавалі. Але зайдзіце вы ў гэтыя лазні... Быццам нельга прызначыць нейкага аднаго чалавека (або па чарзе), які б апальваў і прыбіраў у ёй... Хаця б вымятаў смецце, якім «падпёрты» дзверы прадбаннікаў.

І яшчэ адно «балючае» пытанне.

Некалі, да вайны, у часы маладосці майго пакалення, не было, як зараз, ні клуба, ні стацыянарнай кінаўстаноўкі. Не прыязджалі да нас і артысты з канцэртамі. І ўсё ж моладзь імкнулася і ўмела правесці час цікава.

Мы тады самі былі «артыстамі». Самі, без рэжысёраў, развучвалі і ставілі пастапоўкі, наладжвалі канцэрты. І, даўбог, нас, кажучы мовай акцёраў, ахвотна сустракалі, нам апладзіравалі... Чаму ж зараз калінінская моладзь у гэтым сябе не праяўляе.

Ці не таму, што ўсё зараз «падносіцца» гатовенькае? А дзе свае музыкі сярод моладзі, дзе свае акцёры, дзе спевакі?

Дзе яны, тыя «агеньчыкі», якія, бясспрэчна, маглі б тут успыхнуць яркім полымем?

Хочацца верыць, што маладыя агеньчыкі ўспыхнуць, асветляць і яшчэ больш упрыгожаць жыццё, падараванае ўсім нашым людзям Савецкаю ўладай.

Хочацца верыць!

Шлях

КАЛІ Надзя прыйшла з выпускнога вечара з атэстам сталасці, яе маці, Мар'я Іванаўна, з затыным хваляваннем спытала: — А цяпер куды, дачушка?

Надзя задумалася. Перакінуўшы тоўстую тугую касу з грудзей на плячо, яна падышла да акна, за якім на далёкім узгорку раскінуліся будынкі жывёлагадоўчага гарадка, і, у задуменні пазіраючы на іх, ціха адказала:

— Яшчэ не ведаю... Падумаць трэба.

Маці заспяшалася было да выхаду, бо час прыйшоў кароў даць, але, быццам нешта ўспомніўшы, падышла зноў да Надзі:

— У вас усё для шчасця ёсць, толькі часам вы самі не ведаеце, чаго хочаце. Мы і аб пачатковай школе не маглі марыць, а вам дзесяцігодкі мала. Усё імкнецца ў горад. А што ў тым горадзе? Грукат, шум, цесната. Ні табе прастору, ні раздолля. Мне калі часам давядзецца пабыць у Магілёве, дык і адзін дзень цяжка вытрымаць. Усё цягне дадому.

— Мама! — нецярпліва завалася Надзя. — Навошта ты мне ўсё гэта гаворыш? Ці не сама некалі настайвала, каб я абавязкова на доктара вучылася. А дзе гэта магчыма? Толькі ў горадзе, бо ў вёсках пакуль што інстытутаў няма. Маці зразумела, што сказала лішняе і зусім не тое, што хацелася, і на гэты раз выйшла з хаты.

Надзя бачыла, як маці нацянькі пайшла праз агароды на ферму. Звычайна Надзя ў такі час разам з маці, а то і адна хадзіла даць кароў, але сёння было не да гэтага. Яе непакоіла думка, што нечым абразіла маці, і ў той жа час надакучліва звінелі словы сябровак: «Паедзем у горад. Ты ж выдатніца і ў інстытут абавязкова паступіш».

Надзя аддалася ўспамінам. Яшчэ ў восьмым класе марыла яна пра вучэнне ў інстытуце. Думала, што будзе настаўніцай, але потым захапілася прафесіяй урача. Быў і такі час, калі яна канчаткова вырашыла стаць інжынерам-канструктарам, хоць зусім не ўяўляла машын, якія ёй прыдзецца канструаваць. Але ўсё гэта былі дзявочыя лятункі, якія не пакінулі глыбокага следу. І чым менш заставалася часу да выпускных экзаменаў, тым

больш неакрэслена ўяўляла яна свой далейшы жыццёвы шлях.

Немалы ўплыў мелі на дзяўчыну мясцовыя абставіны. Маці шмат год працавала на ферме. Пасля школы Надзя бегла да маці, прыглядалася, як яна доіць кароў, потым навучылася выпойваць цялят. Адноўчы маці затрымалася на пасаджэнні праўлення, і Надзя сама падала кароў. Ёй спадабалася, што каровы слухаліся, стаялі спакойна, а загадчык фермы нават пахваліў за ўменне спраўляцца са справамі дарослых. З таго часу дачка часта пачала замяняць маці, і ніхто таму не прычыў. Ды хіба можна было сказаць што-небудзь благое школьніцы, якая працавала ад душы. Нічога дрэннага не сказаў і старшыня калгаса, калі аднойчы ўбачыў, што замест маці каля кароў завіхаецца дачка. Ён не толькі не пакрыўдзіў, але нават не то ўсур'ёз, не то жартам сказаў:

— Відаць, прыдзецца табе працадні налічваць і дадатковую аплату выдаваць.

А ўжо ў той год Мар'я Іванаўна Кондзерава па надоях малака ішла ў радах перадавых даярак раёна. І Надзя адчувала, што ў гэтым была частка яе працы, старання і клопату.

Не прайшла бяследна для Надзі і другая, не менш важная акалічнасць. Яна добра памятае, як сумна было вечарамі ў іхным спальным у часе вайны Забалоцці. Жахліва выглядала тады ферма. Каровы, коні, свінні мясціліся ў напалову разбураных хлявах з саламянымі стрэхамі. А цяпер? Цяпер няма ніякага падабенства да таго, што нядаўна бачыла Надзя. Вёска адбудавалася ўдоўж і ўшыр. Па вуліцах на высокіх слупах павіслі электрычныя, тэлефонныя і радыёправады. У цэнтры вёскі прасторны клуб. Тут і кіно, і канцэрты, і лекцыі. Летнім часам з Масквы і Ленінграда ў Забалоцце з'язджаюцца дачнікі. А на ўскрайку вёскі выстраіліся мураваныя стайні, аборы, свінарнікі. На кармакухні гудуць электраматоры. Ад яе да фермаў працягнулася падвесная дарога. «На гарадскі манер зажылі!» — успомніліся Надзі словы суседа, які аднойчы прывёз дамоў адразу люстраную шафу, ло-

Надзья Кондзерава.

жак нікеляваны, электрапрас і электрачайнік.

...На вуліцы прагула аўтамашына. Надзя адарвалася ад думак і глянула ў акно. Пачало змяркацца. Па вярчальнай вуліцы заззялі ліхтары.

Знаёмы з дзяцінства малюнак умомант развёў сумныя думкі. Надзя яшчэ не ведала свайго рашэння, але ўжо адчувала, што яно надыходзіць — правільнае і канчатковае. Як і раней, калі была яшчэ маленькай дзяўчынкай. Надзя скочыла праз акно на вуліцу і пабегла да маці.

...У кароўніку, ярка асветленым электрыкай, пахла сырародом і свежай канюшынай. Даяркі ў белых халатах адносілі ў кладавую вёдры пеністага малака і злівалі там у бітоны.

У варотах смяюцца і перашэптваюцца аб сваіх дзявочых сакрэтах Жэня Суравежкіна і Валя Васіленка. Ужо з паўгадзіны будзе, як яны прыгналі з пашы кароў, але дамоў не ідуць. Ім не менш, як і самай Надзі, хочацца ведаць, які надой будзе ўвечары.

Да ўчарашняга дня для падкормкі кароў выдавалі па 3 кілаграмы мукі. Сёння мукі на ферму не паступала. Замест мукі кароў пачалі падкормліваць ранкам і апоўдні зялёнай канюшынай. Надзя загадзя падлічыла, што канюшына па ўтрыманню бялкоў і цукру павінна перавысіць муку, калі замест ранейшай падкормкі даваць кожнай карове кілаграмаў па сорок — пяцьдзесят зялёнай масы. І Кондзерава карміла кароў канюшынай уволю. Але адна справа разлікі, другая — практыка.

— Цікава, колькі дасць сёння Венера? — не церпіцца Суравежкінай.

Венера — лепшая карова

ў групе Надзеі Кондзеравай. Яна вельмі рэагуе на корм. Як па барометру можна дачка аб надвор'і, так па ўдойнасці Вены ўстанаўляюць якасць падкормкі і стараннасць пастухоў.

— Венера дала сёння 24 кілаграмы, — паведамляе Надзя.

— Гэта ж на паўтара больш учарашняга! — удакладняе Васіленка.

— Значыць, улетку і без мукі абыйсціся можна, — заключае Жэня. — Толькі канюшыні не пашкадуй.

— Не пашкадуем, — запэўнівае сябровак Надзя.

З таго памятнага дня мінула больш года. У яе разважаннях з'явілася сталасць і дзелавітасць, хоць, як і раней, у брыгадным клубе нікому ў песнях і танцах не ўступала.

— Свой шлях у жыцці знайшла! — жартуе маці.

І вось як гэта сталася. Два гады назад калгас набыў цёлак кастрамской пароды. Даручылі іх лепшай даярцы — Мар'і Іванаўне. Летась кастрамкі першы раз цяліліся. І хоць не было ўволю падкормкі ды ніякіх загонных прыёмаў выпасу жывёлы пастухі прызнавалі не жадалі, Мар'я Іванаўна з дапамогаю Надзі ад кожнай першацёлкі надала па 2174 кілаграмы малака.

Восенню Мар'і Іванаўне прапанавалі пайсці ў адпачынак. Паўстала пытанне, каму даручыць догляд кастрамчак. І вось тады старшыня калгаса, Іван Васільевіч Сеслікаў, прапанаваў гэтую справу Надзі.

— А ці не надта маладая дзяўчына для такой сур'ёзнай работы? — засумняваліся члены праўлення.

— Маладая, але з галавой! — адказаў старшыня і настаяў на сваім.

На кастрамчак Сеслікаў ускладаў вялікі надзеі. Ад 25 цёлак, набытых з такімі цяжасцямі, павінны вырасці, разлічваў ён, значныя статкі племянных кароў на ўсіх фермах калгаса. І зараз усё залежыць ад таго, хто іх будзе даглядаць.

У калгасе няма стараных даярак, якія трымаюць першыноў па раёну. Але большасць — жанчыны ў гадах і не кожнай давялося скончыць хоць бы пачатковую школу. Таму нялёгка ім укараняць новыя прыёмы догляду і ўтрымання жывёлы.

Так і стала Надзя Кондзерава самастойнай даяркай, а Жэня Суравежкіна і Валя Васіленка — пастухамі племяннога статку.

Раней Надзі, калі яна дапамагала маці, здавалася ўсё

вельмі проста. Але цяпер яна пераканалася, што гэта дала не так.

Неяк каровы пачалі з дня ў дзень збаўляць малако. Надзя ўстрыжывалася і павялічыла рацыён, стала часцей паіць. Але нічога не дабілася. Не да сну было дзяўчыне. І толькі неяк ноччу, у часе бяссонніцы, мільганула ў яе маланкай здагадка: «А ці ёсць у карытах соль?».

Сярод ночы Надзя кінулася на ферму. Аказалася, што і сапраўды ў карытах не было солі-лізунца. Чаму так сталася, было невядома: ці хто захацеў пажартаваць, ці можа наўмысна выграб соль. Прышлося ноччу патурбаваць загадчыка, каб адчыніў кладавую і выдаў соль.

— Толькі не трэба думаць, што ад вады малако прыбівае, — тлумачыць даяркам Надзя. — Вада развівае апетыт, карова больш паядае і лепш засвойвае корм. А без солі карова мала п'е вады. Вось вам і дыялектыка, або ўсеагульная ўзаемасувязь і ўзаемазалежнасць з'яў у рабоце даярак, — дадае Надзя нібы у жарт.

Надзя часта расказвае даяркам аб тым, які ўплыў на стан і развіццё цяляці мае мінеральная падкормка цэльнай каровы, або чаго варта на пашы тая ці іншая трава, якім растворам можна апырскаваць карову, каб да яе ў спякоту не прыставалі авадні і мухі.

— Не горш ветэрынара ў заатэхніцы разбіраецца, — хваляць Надзю пажылыя даяркі. — Не крыўдна, што па надоях абставіла ўсіх нас.

За паўгода Надзя Кондзерава надала ад кожнай каровы па 1 500 кілаграмаў малака. Такого паказчыка яшчэ няма ні ў адной калгаснай даярцы раёна. У гонар 40-годдзя БССР Надзя дала слова давесці надой да 3 500 кілаграмаў малака і не сумняваецца, што сваё абавязацельства выканае. Цяпер у сярэднім ад кожнай каровы яна атрымлівае па пуду малака ў суткі.

А што датычыць заўвагі пажылых даярак, то яны не памыліліся. Хоць і не была Надзя Кондзерава дагэтуль ні ветэрынарам, ні заатэхнікам, але праз некалькі год такім спецыялістам будзе. Яна канчаткова выбрала сваю прафесію. Па пачатку і рэкамендацыі праўлення калгаса паедзе вучыцца ў Беларускае сельскагаспадарчую акадэмію.

М. АНЮКОУ

Калгас «Юны камунар» Чавускага раёна Магілёўскай вобласці.

Зладзейка

Суад ДЭРВІШ

Мал. А. Лур'е

Апавяданне

АГНІ вялікага горада! У багатых, фешэбельных раёнах і ў бедных, жабрацкіх кварталах гараць яны. Кожны агонь гарыць па-свойму.

Гэты час, калі дзень уступае ночы свае правы, поўны таямніц. І кожны, нават самы маленькі, мігatlівы агеньчык, што заззяў у вячэрнім змярканні, уяўляецца яшчэ адным жывым сэрцам, якое б'ецца ў грудзях горада. За кожным акном свой агеньчык, свая гісторыя.

Гэта розныя гісторыі, непадобныя адна на другую; ёсць сярод іх сумныя, поўныя пакут, ёсць радасныя і вясёлыя.

16 Па вузкай вуліцы з тратуарам, які разваліўся, ледзь цягнуць ногі, у стапта-

ных пантофлях, ідзе бабулька. На яе плячах стары, падраны шалік. У адной руцэ — дошка, пад цяжарам якой згінаецца яе старэчае цела, у другой — невялікі клунак.

— Што яшчэ сцягнула, матуля Айшэ? — скаліць зубы рабаценісты хлопчук, што прытуліўся ля вітрыны бакалейнай крамкі. На твары яго тоўсты пласт бруду, і толькі зубы ззяюць сліпучай белізной.

— Што яшчэ сцягнула, матуля Айшэ?

Гэтыя словы паўтараюць усе дзеці квартала — і маленькія падшыванцы, што ганяюць мяч па пустыры, і дзяўчынкі, якія гуляюць у косці на старой

Суад Дэрвіш, апавяданне якой мы друкуем, адносіцца да плеяды пісьменнікаў Турцыі, якія сваім талентам і жыццём служаць справе прагрэсу і дружбы паміж народамі. Нарадзілася Дэрвіш у 1903 годзе ў сям'і прафесара Стамбульскага ўніверсітэта. Атрымаўшы хатнюю адукацыю, яна вымушана была з прычыны бяспраўнага становішча жанчыны ў Турцыі выехаць за граніцу. У Берліне Дэрвіш атрымлівае вышэйшую адукацыю, далучаецца да еўрапейскай цывілізацыі. З тым большаю сілай уразіла яе па звароце становішча роднага народа, жыццё жанчыны-турчанкі. І ў сваіх апавяданнях, навелах, раманах яна ярка апісвае бяспраўе равесніц, якія ўсё яшчэ носяць чадру, пакутуюць за кратамі гарэмаў, пазбаўлены права не толькі галасаваць, але нават размаўляць з мужчынай. У творах «Прэтэндэнты на руку Бехірэ», «Грэх Фацьмы», «Эмінэ» яна пабуджае сваіх гераінь актыўна ўмешвацца ў жыццё, змагацца за сацыяльнае раўнапраўе і дэмакратычныя свабоды.

Пісьменніца ўзнімае голас у абарону простых, пакутуючых жанчын. У рамана «Фасфарычная Джэўрые» яна расказвае пра дочак працоўнага народа, якіх бяспраўе, галеча, беспрацоўе штурхаюць на вуліцу.

Сваю першую кнігу апавяданняў «Чорная кніга» пісьменніца выпусціла, калі ёй не было яшчэ і дваццаці год. З той пары і па сёння Дэрвіш выступае паслядоўным барацьбітом за шчасце свайго народа.

У 1937 годзе Суад Дэрвіш наведвала Савецкі Саюз і ў 1945 годзе апублікавала кнігу «Чаму я прыяцель Савецкага Саюза», у якой выступае за дружбу паміж СССР і Турцыяй.

каменнай лесвіцы, і нават прыдуркаваты ваданос Мехмед.

— Што яшчэ сцягнула, матуля Айшэ?

Але кпіны дзяцей ужо даўно перасталі хваляваць старую. Вось ужо дзесяць год кожны вечар, шлёпаючы старымі пантофлямі, ідзе яна дамоў, абыхакая да ўсяго, што адбываецца навокал.

...Вузкі калідор асвятляецца дрэнным кім начніком, прымацаваным да сцяны. У цэнтры — пераносная печ, на ёй, шыпучы і разносячы чад, смажыцца рыба. Перад печу сядзіць тоўстая жанчына. Насупраць — маладая; яна корміць малага грудзмі.

Матуля Айшэ ідзе калідорам. Яна ўпершыню бачыць гэтую маладую жанчыну: мусіць, новая кватарантка з перасяленцаў. Так, відаць, недарма ж да яе слыху даносіцца надтрэснуты голас:

— Вось гэтая старая карга, якая толькі што прайшла, не прывітаўшыся, — зладзейка... Пойдзеш куды-небудзь — замыкай дзверы мацней, каб нічога не прапала.

Дрыготкая рука чыркнула сярічкай. Агонь загарэўся і асвятліў убогі, брудны, запушчаны пакойчык. Старая лягла на ложак ля сцяны. Паглядзіла рукой ньючае цела, якое вась ужо трыццаць адзін год знаходзіць тут сабе прытулак.

Так, у кожнага агеньчыка ў гэтым вялікім горадзе свая гісторыя. І гэтыя брудныя сцены і гэтае цмянае святло былі сведкамі жорсткай драмы. Зрэшты, аб ёй цяпер ніхто не памятае.

Вось ужо доўгія дзесяць год старую мучаць, называючы зладзейкай. А ці ведаюць людзі, колькі ў жыцці беднай матулі Айшэ было смутку, пакуты і слёз.

Зусім маладзенькай выдалі яе замуж за нялюблага. Зарабляў муж мала, затое многа піў. Вечарамі, калі прыходзіў дамоў, ён здэкаваўся з Айшэ, прыдраўшыся да якой-небудзь дробязі, а то і без усякай прычыны.

У тыя гады ў яе былі цудоўныя каштанавыя валасы, чароўныя цёмныя вочы і далікатная скура. Аднойчы ўвечары, калі Айшэ пасля мыцця бялізны вярталася дадому, ёй загарадзіў дарогу малады чалавек, сусед. Ён сказаў:

— Відаць, ад лёсу не ўцячэш, а я ведаю, ты мой лёс. Кінь мужа і перабірайся да мяне.

Айшэ была маладая, а хлопец такі прыгожы...

Айшэ пакінула дом. Мужу паняволі прышлося згадзіцца на развод.

Гэтае кароткае замужства было самай шчаслівай паласой у жыцці Айшэ.

Але шчасце яе было такое кароткае! Не пражылі маладыя людзі і года, як Айшэ стала ўдавою. Муж маляваў фасад нейкага высокага будынка, паслізнуўся, упаў і разбіўся на смерць.

І зноў для Айшэ пачалося жыццё, поўнае змагання з голадам, холадам, нягодамі. Жанчыне, якая чакае дзіця, даводзіцца асабліва цяжка, а Айшэ чакала...

Колькі разоў яна клалася спаць галодная, колькі разоў думала накласці на сябе рукі! Але ні голад, ні распач не змаглі забіць яе. І аднойчы зімовым вечарам Айшэ нарадзіла дзяўчынку. Гэта было не дзіця, а нейкая пачвара: цела, пакрытае валасамі, галава больш тулава, крывыя ногі.

Айшэ спачатку было непрыемна браць дзіця на рукі. Але паступова ў яе матчыным сэрцы абудзілася любоў. І яна палюбіла сваё дзіця таксама, як любіць сваё дзіця ўсякая маці, а можа быць нават больш, бо яе любоў жыла побач з жалем.

Калі Айшэ вярнулася з бальніцы, усе шкадавалі яе, самыя паважаныя ў квартале людзі прымалі ўдзел у яе лёсе.

Яны якраз і садзейнічалі прымірэнню Айшэ з першым мужам. Ці кахаў ён гэтую жанчыну? Гэтага ніхто не ведаў. У кожным разе, зрабіў выгляд, што прабачыў ёй. І Айшэ згадзілася зноў вярнуцца да яго, разумеючы, што інакш ёй не пракарміць дзіця. Калі нават здаровай бяздзетнай жанчыне немагчыма знайсці работу, дзе ж было ўладзіцца ёй, з дзіцём на руках!

Муж Айшэ, ці то з-за рэўнасці, ці з помсты, стаў яшчэ больш грубы, больш жорсткі, чым раней. І на долю Айшэ і яе дзіцяці выпала шмат пакут.

Дзяўчынка падрасла, але хадзіць не навучылася: у яе аказаліся паралізаванымі ногі. Так і расло беднае дзіця, не ўстаючы з пасцелі.

Айшэ, каб пракарміць дачку, хадзіла мыць бялізну, працавала з апошніх сіл.

... Прайшлі гады.

Айшэ нібы пагадзілася з вечнай галечай, з жорсткасцю мужа. Дачка, як і раней, не ўставала з пасцелі. У яе былі жорсткія кучаравыя валасы, з велізарнага рота тырчэлі тупыя жоўтыя зубы. Акрамя таго, у дзяўчыны чамусьці яшчэ пачырванела і ўздулася правая шчака, і няшчасная вельмі пакутавала.

Муж Айшэ пастарэў. Зарабляў ён менш і ўсе грошы прапіваў або прагульваў. Здаралася, ён па некалькі дзён не з'яўляўся дома. А калі прыходзіў, то толькі для таго, каб раздабыць грошай у жонкі. Ён не адчуваў ніякай прыхільнасці да яе, ніякага жалю да дзіцяці. А дачка Айшэ тым часам рабілася ўсё горш і горш.

Маці больш не хадзіла мыць. Не таму, што не хацела пакідаць хворую адну, а проста ад заўсёдняга недадання аслабела і не магла ўжо добра працаваць.

І вось аднойчы ў халодны лютаўскі дзень, калі ў доме не заставалася больш ні яды, ні вугалю і хворая, лежачы ў пасцелі, стагнала, калоцячыся ад болю і холаду, Айшэ адчула, што не ў сілах чуць гэтыя жалбы. Яна выскачыла з пакоя, вырашыўшы перш за ўсё знайсці мужа, які шмат дзён не з'яўляўся дома.

Ён аказаўся, як звычайна, у карчомцы. Айшэ паслала за ім хлапчука.

— Бакалейшчык і вугальшчык больш не даюць на павер, — сказала мужу Айшэ.

Вочы старога наліліся крывёй. Маліць яго аб дапамозе было дарэмна. Што ж рабіць? Айшэ папрабавала прасіць міласціну, але нейкі скнара, нават не глянуўшы на яе, упікнуў:

— Здаровая жанчына, а папрашайнічаеш!

Дома няшчасная дзяўчына, галодная і халодная, сустрэла яе словамі:

— Мам, прынесла вугалю?

— Але, мая дзетка, — схлусіла яна, — зараз запалю.

— Хутчэй запалі. Замерзла я, хоць бы крыху сагрэцца.

У адчаі Айшэ зноў выскачыла на вуліцу. Яна не памятала, як апынулася ў краме вугальшчыка. Выбраўшы момант, калі гаспадар быў нечым заняты, яна паспрабавала схваць некалькі кавалкаў вугалю ў шаль, накінуты на плечы.

Яна была неспрактыкаванай зладзейкай, рукі ў яе дрыжэлі, і вугальшчык адразу ж заўважыў учынак старой жанчыны. Айшэ, знясіленая ад холаду, голаду і старасці, не зрушыла з месца... Тады яна ўпершыню трапіла ў паліцыю. Паколькі было позна, яе пакінулі там да раніцы, «пакуль не прыдзе камісар». Толькі на другі дзень, у поцемках, яна вярнулася дамоў. Расчыніла дзверы і крыкнула:

— Сандыка!

Маўчанне...

Айшэ падышла да пасцелі і з крыкам рухнула на падлогу: дачка была мёртвай.

З таго часу вась ужо дзесяць год яе называюць зладзейкай. Усе, нават муж. П'яны, пачаўшы сварку, ён крычыць ашалела:

— Зладзейка! Зладзейка!

Агні вялікага горада... Кожны агеньчык гарыць па-свойму. Час, калі дзень уступае ночы свае правы, поўны таямніц. І кожны, нават самы маленькі, мігальны агеньчык, што заззяў у вячэрнім змярканні, уяўляецца яшчэ адным жывым сэрцам, якое б'ецца ў грудзях горада. І за кожным агеньчыкам свая таямніца, свая гісторыя.

Пераклад з турэцкай мовы.
(Часопіс «Советская женщина»).

Жаночыя вобразы ў творчасці І. С. Тургенева

Да 75-годдзя з дня смерці пісьменніка

НІ У АДНОЙ літаратуры свету жаночыя вобразы не займаюць такога высокага, ганаровага становішча, як у рускай літаратуры; ад мудрай і прыгожай Васілісы з народных казак да горкаўскай Нілаўны — маці-рэвалюцыянеркі — жанчына ў рускай літаратуры заўсёды была ўзорам маральнага характа.

У раскошнай галерэі жаночых вобразаў асабліва многа цудоўных партрэтаў стварыў Іван Сяргеевіч Тургенев. Сапраўды славу рускай жанчыне спявалі кнігі Тургенева.

А. М. Горкі гаварыў, што кнігі Тургенева вучылі і вучаць паважаць сяброўку, выдатную рускую жанчыну, любіць у ёй чалавека, таварыша ў цяжкай рабоце будаўніцтва рускай зямлі.

Тонкі псіхолаг, вялікі мастак рускай прыроды, І. С. Тургенев паказаў духоўнае абуджэнне, цвёрды характар і палымнае сэрца рускай жанчыны.

Ужо ў першым значным творы Тургенева «Запісках паляўнічага» выявілася захапленне аўтара ўнутраным характам, веліччу духу прыгоннай сялянкі і абурэнне за яе рабскую долю.

Паводле слоў В. Г. Бялінскага, Тургенев «зайшоў да народа з такога боку, з якога дагэтуль да яго ніхто не заходзіў... З якою спагадай і лагоднасцю аўтар апісвае нам сваіх герояў, як умее ён прымусіць чытача палюбіць іх ад усёй душы!».

Пісьменнік паказаў прыгонных сялян разумнымі, таленавітымі і маючымі ўсе правы «людзьмі звацца».

У апавяданні «Ермалай і млынарыха» апісваецца трагічны лёс дваровай дзяўчыны Арыны. Красуня з вялікімі сумнымі вачыма, яна спраўна служыла ў паной Звярковых. Але вось па загаду пані ёй стрыгуць касу і высылаюць на вёску. Увесь «грэх» яе быў у тым, што яна хацела выйсці замуж за любімага.

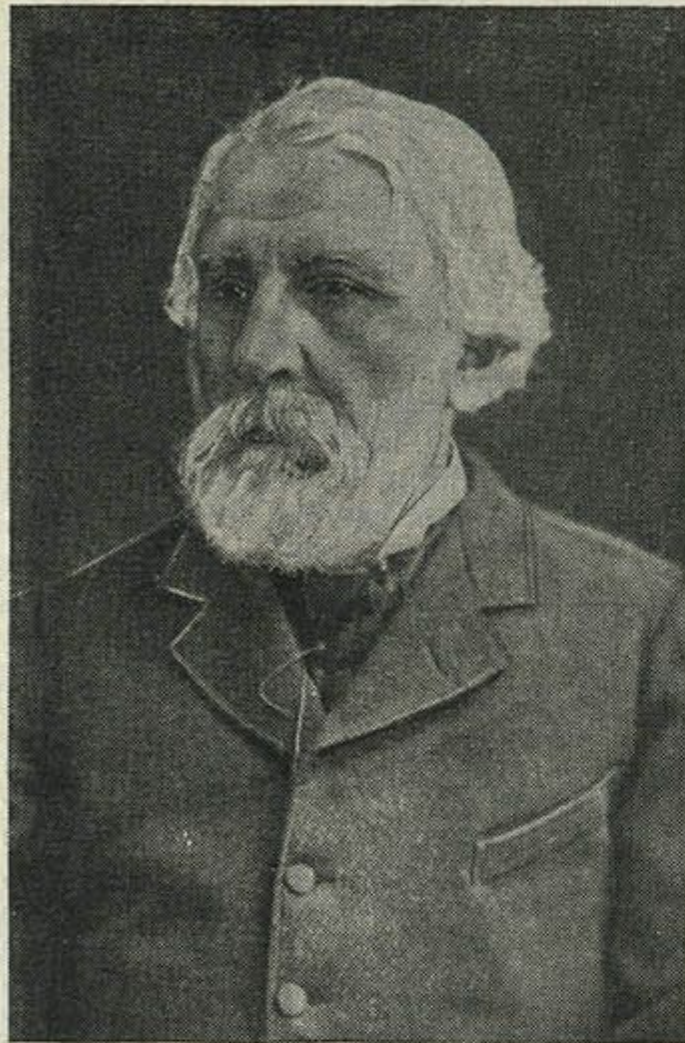
Каго з чытачоў не хваляваў вобраз Лукер'і з апавядання «Жывыя мошчы»? Яшчэ нядаўна яна была першай спявачкай і танцоркай на вёсцы, цяпер, разбітая паралічам, з акасцянелымі суставамі, яна нерухома ляжыць на жабрацкай пасцелі. Але колькі ў ёй душэўнай стойкасці, аптымізму, любві да людзей! Як тонка, паэтычна адчувае яна характа прыроды!

Калі аўтар пытае Лукер'ю, што б яна хацела, каб палегчыць свой лёс, яна просіць, каб дапамог сялянам, заступіўся за іх. Ні слова аб сабе.

«Запіскі паляўнічага» можна назваць паэмай у прозе, дзе апяваецца ясны розум і вялікае сэрца прыгоннага селяніна.

Ужо сучаснікі, простыя рускія людзі, былі поўны ўдзячнасці пісьменніку за апавяданні, напісаныя ў іх абарону.

Сам Тургенев успамінаў: «Па дарозе з вёскі ў Маскву, на адной маленькай станцыі, вышаў я на платформу. Раптам падыходзяць да мяне двое маладых людзей; па касцюму і па манерах накішталі мяшчан або майстравых. «Дзесьце даведацца, — пытае адзін з іх, —

І. С. Тургенев.

вы будзеце Іван Сяргеевіч Тургенев?» — Я. «Той самы, што напісаў «Запіскі паляўнічага»! — Той самы. Яны абодва знялі шапкі і пакланіліся мне ў пояс. — «Кланяемся вам, — сказаў адзін з іх, — у знак павагі і ўдзячнасці ад імя ўсяго рускага народа».

Раманы І. С. Тургенева — гэта шырокая панарама рускага жыцця 40—70-х гадоў XIX стагоддзя. У іх пісьменнік імкнуўся паказаць прагрэсіўнае ў рускім жыцці, ствараў вобразы станючых герояў, чый высакародны прыклад выходзіў чытача.

І найбольш станючых герояў Тургенев знаходзіў сярод жанчын. Тургенеўскія гераіні ненавідзяць пошлых, нікчэмных людзей; як да святла, цягнуцца яны да ўсяго высакароднага, узвышанага.

Наталля Ласунская — дзяўчына моцнага, рашучага характару, здольная адчуваць глыбока і моцна, пакахала Рудзіна. Яна захапілася яго рамантычным ідэалам, свабодалюбівай пропаведдзю: «...Дзіўныя вобразы, новыя светлыя думкі так і ліліся светлымі струменямі ёй у душу, і ў сэрцы яе, узрушаным высакароднай радасцю вялікіх адчуванняў, ціха ўспыхвала іскра захаплення».

Не задумваючыся, яна пайшла б за любым куды хочаш, адкінула б саслоўныя забавоны. Наталля гаворыць: «Жанчына не толькі здольна зразумець самаахвяраванне, яна сама ўмее ахвяраваць сабой».

Тым больш горкім было яе расчараванне: «Мне балюча тое, што я ў вас ашукалася... Пакарыцца! Дык вось, як вы выкарыстоўваеце на справе вашы тлумачэнні аб свабодзе, аб ахвярах...» — гаворыць яна Рудзіну.

Калі Наталлі Ласунскай давялося пакарыцца, то Ліза Каліціна — гераіня «Два-

ранскага гнязда» — па-свойму пратэстувала: страціўшы надзею на асабістае шчасце, Ліза ідзе ў манастыр; яна не хоча жыць сярод брудных маральных вылюдкаў.

Савецкія жанчыны далёкія ад рэлігійнасці гераіні «Дваранскага гнязда», але яе маральная чыстата, вернасць абавязку, любоў да людзей і патрабавальнасць да сябе не могуць не выклікаць у нас захаплення.

У гэтым рамане, як і ў іншых, Тургенев з глыбокім хваляваннем апісвае абуджэнне чыстага дзявочага кахання, маюе лепшыя яго моманты; вы як бы чуеце біццё маладога ўсхваляванага сэрца.

У канцы 50-х гадоў XIX стагоддзя руская моладзь чакала ад літаратуры паказу новага героя, здольнага на рашучыя дзеянні за вызваленне народа. І Тургенев чула адгукаецца на новыя патрабаванні грамадства. Ён піша раман «Напярэдадні». Тая прага дзейнага добра, якую была ахоплена душа гераіні рамана Алены Стахавай, выказвала настроі лепшай часткі рускай моладзі.

Н. А. Дабралюбаў, аналізуючы раман у артыкуле «Калі ж прыдзе сапраўдны дзень», пісаў: «У ім адбіўся трывожны смутак па нечым, тая амаль несвядомая, але вялікая патрэба новага жыцця, новых людзей, якая ахоплівае цяпер усё рускае грамадства».

Эгаістычнае шчасце, шчасце толькі для сябе не магло задаволіць Алену. Яна шукала магчымасці стварыць шчасце вакол сябе, бо не ўяўляла не толькі шчасця, але нават спакою ў акружэнні гора, пакуты і беднасці.

Алена сустракаецца з балгарыным Інсаравым, які прысвяціў сваё жыццё вызваленню радзімы ад турэцкага ярма. «Вызваліць сваю радзіму, — гаворыць Алена, — гэтыя словы і вымавіць страшна — такія яны вялікія!»

Алена і Інсараў пакахалі адзін аднаго, і яна едзе разам з ім. Калі Інсараў па дарозе памірае, Алена адмаўляецца вярнуцца да родных і застаецца вернай справе жыцця Інсарава.

Расія чакала сваіх Інсаравых, якія вызвалілі б яе ад «унутраных турак» — ад памешчыкаў і самадзяржаў.

Рашэнне Алены прысвяціць сябе справе жыцця Інсарава ўспрымалася ў Расіі як заклік да самаахвяравання ў імя вызвалення Расіі.

Рускія дзяўчаты, ступаючы на шлях рэвалюцыйнай барацьбы, бачылі ў Алене Стахавай свой узор.

Рэвалюцыянер-бальшавік Сцяпан Шаумян, рачы жонцы прачытаць «Напярэдадні», пісаў: «Пастарайся стаць падобнай да яго гераіні».

Тургенев не быў рэвалюцыянерам, але калі ён не спачуваў іх мэтам, то спачуваў ім як асобам.

Павагай і захапленнем перад гераічным жыццём дзяўчыны-рэвалюцыянеркі прасякнуты верш у прозе «Парог». Ведаючы, якія выпрабаванні і нястачы чакаюць на гэтым цяжкім і цяжкім шляху, дзяўчына смела вырашае аддаць сваё жыццё святой справе рэвалюцыі.

«Што можна сказаць аб усіх творах Тургенева! — гаварыў пісьменнік рэвалюцыйнай дэмакратыі М. Я. Салтыкоў-Шчадрін. — ...Пасля прачытання іх лёгка дыхаецца, лёгка верыцца, цёпла адчуваецца, чуеш выразна, як маральны ўзровень у табе ўзнімаецца... у думках благаслаўляеш і любіш аўтара».

П. ЦІМАФЕЕВ,

кандыдат філалагічных навук.

Аб ранніх здольнасцях дзяцей

«ДАРАГАЯ РЭДАКЦЫЯ!»

Наша двухгадовая дачка Танечка ведае напамяць многа вершаў і песень. Прычым яна зусім беспамылкова перадае мелодыю такіх складаных і, безумоўна, цяжкіх для яе рэчаў, як «Партыя—наш рулявы» або «Падмаскойныя вечары», ужо не кажучы пра вядомую «Елачку»—яе Танечка спявае зусім свабодна.

І нам, бацькам (ды і суседзі так гавораць), здаецца, што гэта для яе яшчэ рана. Больш таго, нас гэта яшчэ і непакоіць: ці не шкодна часам для дзіцяці такое ранняе развіццё? І як нам лепш быць: можа не трэба спяваць пры дзяўчынцы, не трэба чытаць і расказваць ёй многа, бо яна запамінае і сама лёгка пераказвае і вершы і казкі?

Вельмі просім рэдакцыю часопіса адказаць на наша пытанне.

З прывітаннем бацькі Тані—ГАЛІНОЎСКІЯ.

Рэдакцыя задавальняе гэтую просьбу, змяшчаючы ў адказ на яе артыкул Р. Вадэйкі.

Нярэдка ў дзяцей рана выяўляюцца здольнасці. Выпадкі таленавітасці параўнальна рэдкія. Паколькі метады выхавання таленавітага і неталенавітага дзіцяці ў прынцыпе аналагічныя, дазволім сабе абмежавацца прыкладамі ранняй таленавітасці.

Вялікі аўстрыйскі кампазітар Моцарт у 4 гады іграў на клавесіне і складаў мелодыі, у 6 год напісаў канцэрт для фартэпіяно, а ў 11 год—оперу. Шасцігадовы Моцарт ужо карыстаўся сусветнай славай, а к 14 гадам быў выбран членам вядомай Філарманічнай акадэміі ў Балоніі... Рымскі-Корсакаў ужо ў 2 гады меў дасканалы музычны слых і добрую музычную памяць. У Рэбіна вельмі рана выявіліся яркія, не па ўзросту развітыя мастацкія здольнасці...

Гісторыі вядомы факты і ранняга развіцця паэтычных здольнасцей і талентаў. А. С. Пушкін склаў свой першы верш у 7 год, а Гётэ ў 8 год пісаў ужо п'есы.

Мы ведаем нямала прыкладаў ранняга выяўлення выключных здольнасцей і ў дзяцей, якія выходзяць ва ўмовах савецкай рэчаіснасці. Не так даўно (2 красавіка 1958 г.) у «Комсомольской правде» была апублікавана цікавая заметка В. Мар'яноўскага «Задача дзяці Піфагора». Аўтар піша аб выключным матэматычным таленце 7-гадовай дзяўчынкі масквічкі Соні Лернер. Бацька дзяўчынкі ў гутарцы з Мар'яноўскім паведаміў:

«Выявілася гэта выпадкова, гады 3 назад. Наш сын Вова старэй за Соню на 5 год. Неяк увечары не ладзілася ў яго з арыфметычнай задачкай. Яна

і сапраўды трапілася нялёгкай: трэба было вылічыць плошчу сцен, вылічыць плошчу вокнаў і падлічыць, колькі трэба заплаціць за шпалеры. І раптам Соня гаворыць: «А я ведаю—560 рублёў». Папрабавалі даць ёй другую задачку—рашыла. А потым аказалася, што наша Соня рашае ў памяці прыклады з дробамі...».

На Беларусі шырока вядома імя Крысціны Паплаўскай. Выключная музычная таленавітасць дзяўчынкі выявілася ўжо ў 3 гады. Спецыяльная камісія з відных беларускіх кампазітараў і работнікаў музычна-сцэнічнага мастацтва прызнала ў трохгадовай Крысціны рэдкую таленавітасць, цудоўную музычную памяць і абсалютны слых. Яна добра выконвала «Сурок» Бетховена, «Калыханку» Моцарта і рад іншых твораў.

У чэрвені 1958 г. многія чулі цікавую перадачу Мінскага радыёвузла пра Люсю Лях—дзяўчынку з выключным талентам. У тры гады яна навучылася чытаць і пісаць ад суседскіх дзяцей. Разам з імі вучыла літары і чытала па складах. У пяць год Люся пачала складаць вершы і кароценькія апавяданні, у шэсць паступіла ў Маладзечанскую музычную школу, дзе паказала свае выключныя музычныя здольнасці (сама складала мелодыі). Маркучы па бібліятэчных абанементах, яна прачытала больш 600 кніг. Маленькая паэтэса напісала каля сотні вершаў. Пыкл яе вершаў будзе апублікаваны ў абласной газеце «Чырвоны сцяг».

Аб паэтычным таленце дзяўчынкі можна меркаваць хоць

бы па яе вершу «Прыход вясны»:

«Посмотришь в окошко—был солнечный день.

Вдруг поднялась, закружилась метель....

Злишься ты, злая старуха-зима,

Хлопья бросаешь в прохожих, в дома,

Хочешь, как будто, ты нас обмануть,

Силу январскую хочешь вернуть.

Только напрасно: силы слабы, Как ни метешь, а дороги

черны.

Слышишь, под талым снежком ручеек

Нам подает уже свой голосок? Зимний убор, отряхав с

ветвей,

Ёлочка ждет перелетных гостей.

Солнышко дольше и ласковей светит.

Кто же прихода весны не заметит?»

Што ж трэба разумець пад таленавітасцю чалавека? Ці трэба садзейнічаць далейшаму яе развіццю, калі яна выяўляецца ў раннім дзяцінстве, ці не пашкодзіць гэта дзіцяці? Нарэшце, якія могуць быць агульныя прынцыпы выхавання таленавітых дзяцей?

Любы нармальны чалавек валодае тымі ці іншымі здольнасцямі. Але таленавіты не ўсякі. Іменна таму, што ў таленавітай асобы ёсць усе здольнасці для паспяховага выканання пэўнай дзейнасці, яна заўсёды паказвае ў ёй лепшыя вынікі, чым большасць людзей.

Здольнасці і таленавітасць у спадчыну не перадаюцца. У спадчыну могуць быць перададзены толькі тыя ці іншыя анатама-фізіялагічныя асаблівасці (вялікая ці малая адчувальнасць нервовай сістэмы, некаторыя асаблівасці ў будове галасавых звязак, зрокавага апарата і г. д.). Але задаць яшчэ не ёсць сама здольнасць.

У Соні Лернер, Крысціны Паплаўскай і Люсі Лях таленавітасць выявілася так рана таму, што анатама-фізіялагічныя задаткі іх здольнасцей трапілі ў спрыяльныя ўмовы для развіцця. У развіцці матэматычнай таленавітасці Соні Лернер вялікую ролю адыграў бацька, які даваў ёй рашаць задачы.

Развіццю музычнай таленавітасці Крысціны Паплаўскай садзейнічала музычнае акружэнне ў сям'і, а потым заняткі ў музычнай школе. Паэтычны талент Люсі Лях развіваўся не толькі з дапамогай бацькоў, якія часта чыталі ёй вершы, але і дзяцей-першакласнікаў, ад якіх Люся навучылася чытаць.

Такім чынам, здольнасці развіваюцца толькі ў пэўных умовах, іх трэба выходзяць з дзяцінства. Без практыкавання здольнасці з задаткаў не развіваюцца.

Бывае, што вялікія здольнасці ў чалавека выяўляюцца позна. Гэта тлумачыцца тым, што толькі ў пажылым узросце ён меў спрыяльныя ўмовы для іх развіцця. Прафесар Касцюк у адной са сваіх работ прыводзіць цікавы прыклад. Грамадзянка Гусева, аваладаўшы граматай толькі пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, на 40-м годзе свайго жыцця, у 73 гады абараніла доктарскую дысертацыю. Вядома таксама, што выдатныя здольнасці ў нisieмніка Аксакава выявіліся на 56-м годзе жыцця, а Вальтэр Скот напісаў свой першы раман у 43 гады.

Бацькі павінны ведаць, што калі іх дзеці ў раннім узросце не маюць асаблівых здольнасцей, то гэта не дае ніякага поваду адносіць іх да катэгорыі няздольных або малаздольных.

Аднак вельмі небяспечна, калі бацькі, заўважыўшы ў дзіцяці здольнасці або таленты, прымушаюць яго займацца звыш меры, адбіраюць у яго дзяцінства.

На пытанне аб тым, ці не шкодна для дзіцяці ранняе выяўленне здольнасцей і тае ж ранняе іх выхаванне на базе выяўленых задаткаў, мы можам сказаць толькі адно: бацькі, якія маюць такіх дзяцей,—шчаслівыя людзі і іх абавязак—садзейнічаць далейшаму развіццю ў свайго дзіцяці рана выяўленых здольнасцей. Шкодна не ранняе выяўленне здольнасцей або таленавітасці, а адсутнасць нармальных умоў для іх развіцця.

Р. ВАДЭЙКА

Пеця-рыбалоў

Дождж ішоў

Наляцелі камары,
Дождж пачаўся на двары,
Мы зайшлі у сенцы,
Селі ля акенца.

Нам Пятро спачатку
Загадаў загадку:
«Мой кравец заўсёды колкі,
Бо на ім тырчаць іголкі,
На спіне, баках і шыі,
Але імі ён не шые.
Як завецца мой кравец?
Хто адкажа — маладзец».

Закрычаў Міколка:
— Гэта, мабыць, ёлка.

Я сказаў каротка:
— Шчотка!

Адгадаў Сярожа:
— Гэта, мабыць, вожык!

— А цяпер мая загадка! —
Закрычала раптам Натка. —
Два кружочки і цвічок
Маюць востры язычок.
Ёсць яна у кожнай хаце
І ў майстэрні, на варштаце.

Вера ВЯРБА

Зайка

Шэры зайка
Ў лесе плакаў,
Бо на зайку
Дожджык капаў.

Які ж холад
Зайку ўвосень!
Сеў пад елкай,
Ў жалбе просіць:

«Дайце мне, беднаму
Зайцу, на лапкі
Цёплыя боцікі,
Шубку ды шапку,

Дайце мне морквы,
Лустачку хлеба;
Болей нічога
Зайцу не трэба».

Першы выпаліў Платон:
— Гэта, мабыць, патэфон.
А Платонава сястрычка
Кажа:
— Мамаіны нажнічкі!

Падыйшла чарга мая,
Загадаў загадку я:
«Стаіць аднаногі ў зялёным халаце,
А добра прыгледзішся — лата на лаце».

— А дзе ён стаіць
На двары ці у хаце? —
Падумаўшы трошкі,
Пытаецца Каця.

Усе замаўчалі
І кажа Сцяпан:
— Дык гэта ж, вядома,
Капусты качан.

А потым сястрычка Міколкава, Ала,
Такую загадку усім загадала:
«Не кашуля і не світа,
Але скроена і сшыта,
Языка яна не мае,
А гаворыць, як жывая».

Заспяшаўся Мішка:
— Гэта... Гэта кніжка!

...Дождж прайшоў і на двары
Зноў чуваць гамонка.
Лужы мераюць сябры,
І смяюцца звонка.

Не нахваліцца наш Пеця,
Хоча ўсіх пераканаць,
Што, як ён, такога ў свеце
Рыбалова пашукаць.

— На жыўца лаўлю я плотку,
Шчупака дык на гарох.
А вясной каля парома
Я цягнуў з паўпуда сома,
Толькі выцягнуць не мог.

Сом, ого, бывае ўсякі!
Ёсць такі, клые на рыс,
Раз зубамі, як сабака,
Вудзільна мне перагрыз.

А уюн — з абжор абжора,
Ён клые на акуня.
Кажуць, што уюн на моры
Вырастае, ну... з каня!

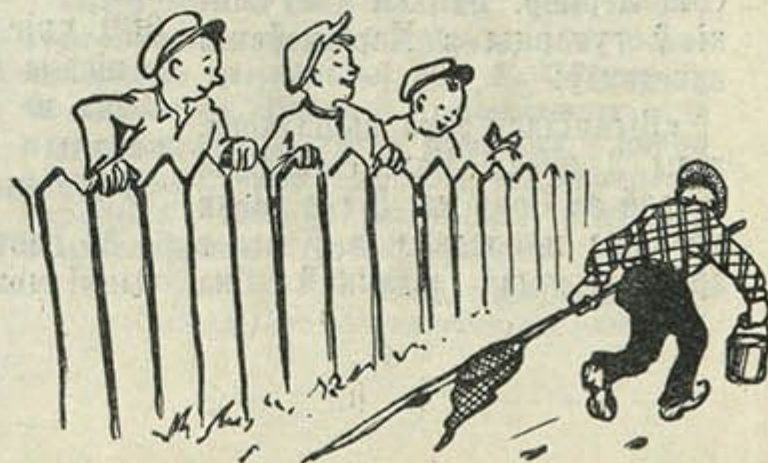
Добры клёў бывае зранку,
А таксама прад дажджом.
І па дзве, па тры вязанкі
Я прыношу рыбы ў дом.

Ўсяк бывае — пуд, паўпуда:
Сом, мянтуз, акунь, шчупак.
Хіба ж вам хлусіць я буду
Як-ні-як, а я ж рыбак.

Але хто яе там важаць.
Ат, падумаеш, — тавар!
Палавіну мама смажыць,
Ну, а рэшту на базар.

Петруся мы добра зналі.
Неяк раз падпільнавалі,
Як заўзяты рыбалоў
Ледзь цягнуў улоў дамоў.

Нехта крыкнуў: хлопцы, гляньце!
От, брат, сома павалок!
А у Пецевай бляшанцы,
Ну... на палец печурук.

КАМУНІСТЫЧНАЕ выхаванне маладога пакалення з'яўляецца прадметам няспынных клопатаў Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада. Ад таго, як выхоўваюцца, якімі вырастаюць нашы дзеці, ва многім залежыць будучае нашай краіны, далейшыя поспехі ў будаўніцтве камуністычнага грамадства.

Адна з галоўных задач выхавання дзяцей у школе і ў сям'і — гэта фармаванне ў іх матэрыялістычнага светапогляду, правільных навуковых поглядаў на прыроду, грамадства, навакольны свет, ахова маладога пакалення ад згубнага ўплыву рэлігійнай ідэалогіі, забабонаў.

Рэлігійныя забабоны прыносяць вялікую шкоду справе выхавання дзяцей. Крыніцай рэлігійных вераванняў нярэдка бывае прыклад або простае ўздзеянне навакольных, у прыватнасці маці.

Імкненне некаторых маці прышчапіць дзецям рэлігійныя погляды, прымусіць іх выконваць рэлігійныя абрады — маліцца богу, хадзіць у царкву, насіць крыжы і г. д. — прыводзіць да рэзкай супярэчнасці паміж школай і сям'ёй. Сапраўды навуковыя веды, якія дае школа, немагчыма прымірыць з рэлігійнымі ўяўленнямі аб свеце. У свядомасці дзіцяці ўзнікае прыгнятальны і балючы для яго канфлікт.

Гады тры таму назад у «Правде» быў змешчаны артыкул, у якім гаварылася аб тым, як трагічна скончыўся такі канфлікт у сям'і Барадзіных з вёскі Саладоўшчына Кіраўскай вобласці. Хлопчык Георгі Барадзін, не вытрымаўшы цяжкай барацьбы са сваёй маці і бабуляй, якія настойліва прымусалі яго маліцца Панцеляймону-лекару, павесіўся. Маці, заражаная і запалоханая рэлігійнымі забабонамі, не бачыла, якую траўму, які цяжкі разлад уносіць яна ў свядомасць адзінага і любімага сына, уласнымі рукамі штурхнула яго на маладушны крок.

Прышчэпліваючы сваім дзецям рэлігійныя забабоны, такая маці адначасова не прырэчыць супроць уступлення дзяцей у піянерскую арганізацыю. Дзіця дае ўрачыстае абяцанне, вымаўляе цудоўныя словы аб партыі, аб Радзіме, аб барацьбе за камунізм, яму павязваюць на шыю чырвоны галштук, як сімвал барацьбы за новае, перадавое, і ў той жа час маці патаемна ад школы, ад настаўніка водзіць дзіця ў царкву, вучыць яго маліцца. Пры гэтым яно засвойвае ад маці няхітрую, але глыбока шкодную думку, што ў залежнасці ад патрэбы можна весці сябе па-рознаму: у школе, на піянерскім зборы быць піянерам, а за сценамі школы... маліцца богу.

Гэта прывучае дзяцей да фальшы. Яны жывуць як бы падвойным жыццём, прыстасоўваюцца, лавіруюць паміж патрабаваннямі школы і сям'і, скрываюць ад настаўнікаў, ад таварышаў свае рэлігійныя погляды, хаваюць крыжыкі, прывучаюцца быць крывадушнымі.

Так, у сям'і К. напярэдадні вялікадня маці не пусціла сваю дачку, вучаніцу шостага класа, на піянерскі збор, прымусіўшы яе фарбаваць яйкі, а ў школе дзяўчынка схлусіла, што захварэла.

Паддаючыся ўплыву рэлігійных і забабонных людзей, дзеці засвойваюць памылковыя ўяўленні аб свеце. Рэлігійныя забабоны жывяць розум дзяцей нездаровай ежай, служаць перашкодай для вольнага разумовага развіцця.

Вера ў бога перашкаджае дзіцяці або падлетку правільна разумець навакольны свет, правільна дзейнічаць, глыбока і свядома засвойваць веды, якія дае школа.

Роля маці ў атэістычным выхаванні дзяцей

У адной сям'і маці ўступіла ў секту баптыстаў і ўцягнула ўсіх сваіх траіх дзяцей. Дзеці пачалі дрэнна вучыцца ў школе. Калі настаўнік веў гутарку супроць рэлігіі, яны слухалі

пасіўна і, як правіла, адмоўчаліся, не ўдзельнічалі ў гуртковых занятках.

Старэйшая дачка, Люда, скончыла сёмы клас і адмовілася далей вучыцца. Яна ва ўсім верыць маці і сама не ў сілах разабрацца, на чым баку праўда.

Выхоўваюцца дзеці ў духу сапраўды навуковай, камуністычнай ідэалогіі перш за ўсё ў школе. Выхаванне ажыццяўляецца ў працэсе вучэбнай і пазавучэбнай работы настаўнікаў, у рабоце піянерскай, камсамольскай арганізацыі, класнага кіраўніка. Але для паспяховага вырашэння задач атэістычнага выхавання мала проста даваць вучням навуковыя веды, прадугледжаныя вучэбнымі праграмамі.

Школа з большым поспехам выканае задачу атэістычнага выхавання дзяцей, калі настаўнікам будучы дапамагаць і садзейнічаць бацькі, у прыватнасці маці. Выхаванне дзяцей залежыць перш за ўсё ад умоў жыцця сям'і. Пад уплывам сям'і ў дзіцяці складаюцца першыя погляды на свет, узнікаюць першыя інтарэсы і звычкі паводзін, пачынаюць фармавацца рысы характару. Усё гэта накладвае на бацькоў вялікія абавязкі, у тым ліку і ў адносінах атэістычнага выхавання дзяцей.

Рэлігійныя вераванні ствараюць у дзяцей асаблівую ўспрымальнасць да страху, перашкаджаюць выхаванню волі і мужнасці, расслабляюць характар.

Спадзеючыся больш на «божую дапамогу», на «лёс», такія вучні не прывыкаюць дабівацца поспеху ў вучэнні з дапамогай сістэматычнай упартай працы, настойлівасці ў пераадоленні цяжкасцей. Яны стараюцца гарантаваць сабе поспех з дапамогай мамы або бабулі, якія памоляцца за іх; яны самі пачынаюць верыць у розныя «прыкметы», «талісманы».

У маёй педагагічнай практыцы быў такі выпадак. На экзаменах вельмі добрая вучаніца, падышоўшы да стала і працягнуўшы ўжо руку за білетам, адмовілася яго браць і папрасіла дазволу прыйсці ў другую змену. Дзяўчынка растлумачыла, што, забыўшыся, яна працягнула за білетам левую руку, а гэтага рабіць нельга, бо білет мог быць «нешчаслівы».

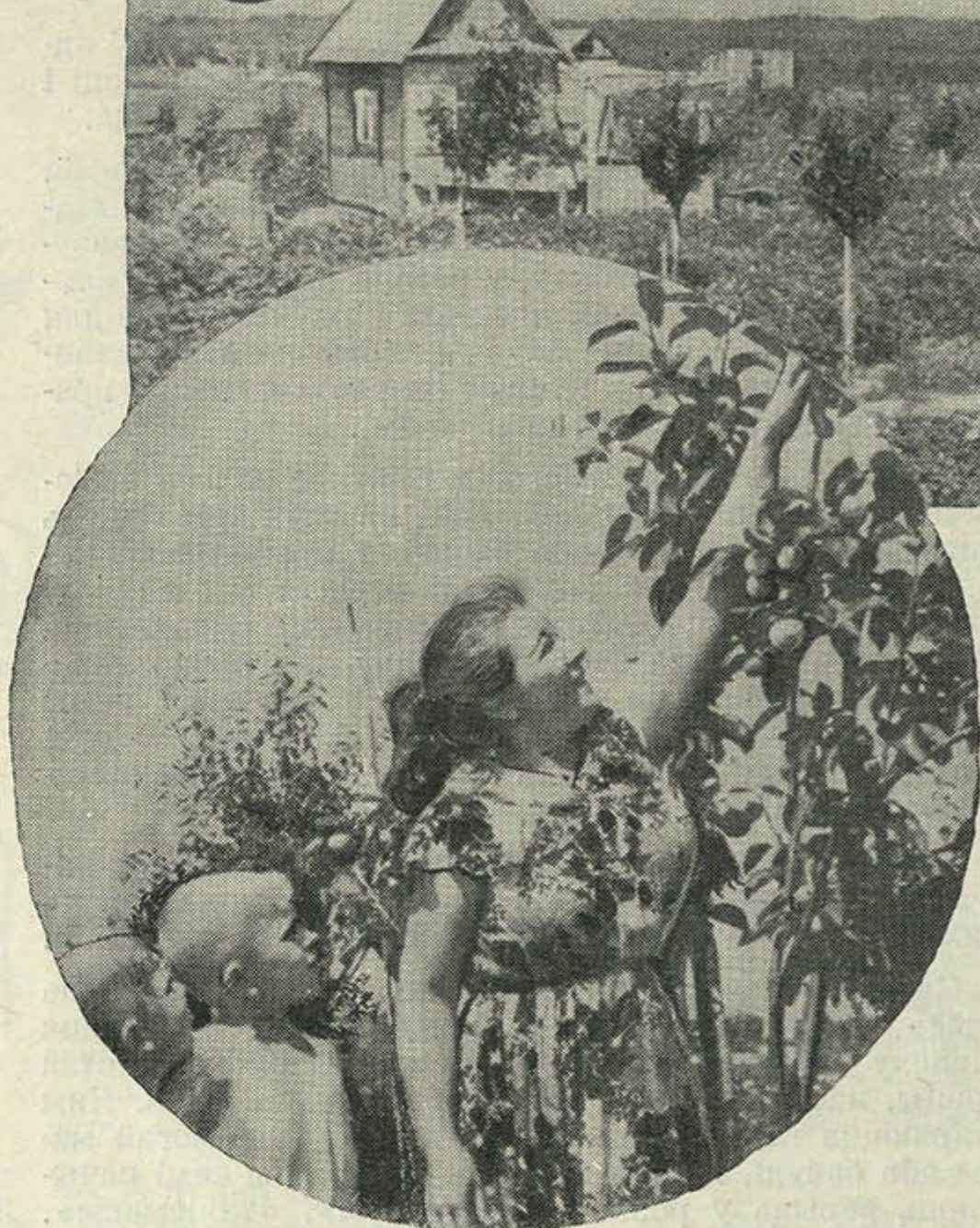
Памыляецца той, хто думае, што вера ў падобныя прыкметы толькі смешная. Яна не толькі смешная, але і шкодная. Шкодная ўжо тым, што прымусівае чалавека прымаць неіснуючыя сувязі паміж рэчамі і з'явамі за існуючыя і тым ускладняе яму жыццёвую арыенціроўку. Шкодная яна і таму, што прыносіць чалавеку непатрэбныя страхі і тым азмрочвае яго жыццё.

Таму важнейшая задача кожнай маці заключаецца ў тым, каб з малых год прышчэпліваць дзецям правільнае матэрыялістычнае разуменне ўсіх з'яў, што адбываюцца ў прыродзе і грамадстве.

Любоў маці — магутная сіла ў выхаванні. Але яна можа і пашкодзіць дзецям, калі не прасякнута вялікай выхаваўчай ідэяй, не апіраецца на цвёрдую бацькоўскую волю.

Абавязак кожнай савецкай сям'і — дапамагаць школе выхоўваць наша маладое пакаленне разумным, вольным ад усякіх забабонаў, выхоўваць людзей, якія ясна бачаць перад сабою мэту і ведаюць, як яе дабіцца.

Маладыя сады

Галіна Аляксееўна Касько шмат увагі ўдзяляе саду.

Не спяшаючыся, пераходзячы з участка на ўчастак сярод маладых саджанцаў і кветнікаў, член праўлення рабочага саду МТЗ Грыгорый Паўлавіч Кузаеў нам расказваў:

— Усе індывідуальныя дачы і сады мы вырашылі абнесці агульным плотам, а ўздоўж плота хутка пасадзім таполі, акацыі, дзікарастучы кустарнік. У гэтым годзе да рабочых дач падключым ваду: на кожныя два ўчасткі мяркуем зрабіць адзін кран. Як бачыце, у нас тут раздолле. Многія рабочыя праводзяць цяпер адпачынак на сваіх дачах. І зручна, і не трэба вялікіх затрат: гаспадыні больш не бегаюць на рынак па свежую гародніну, бо яна расце на градках пад акном.

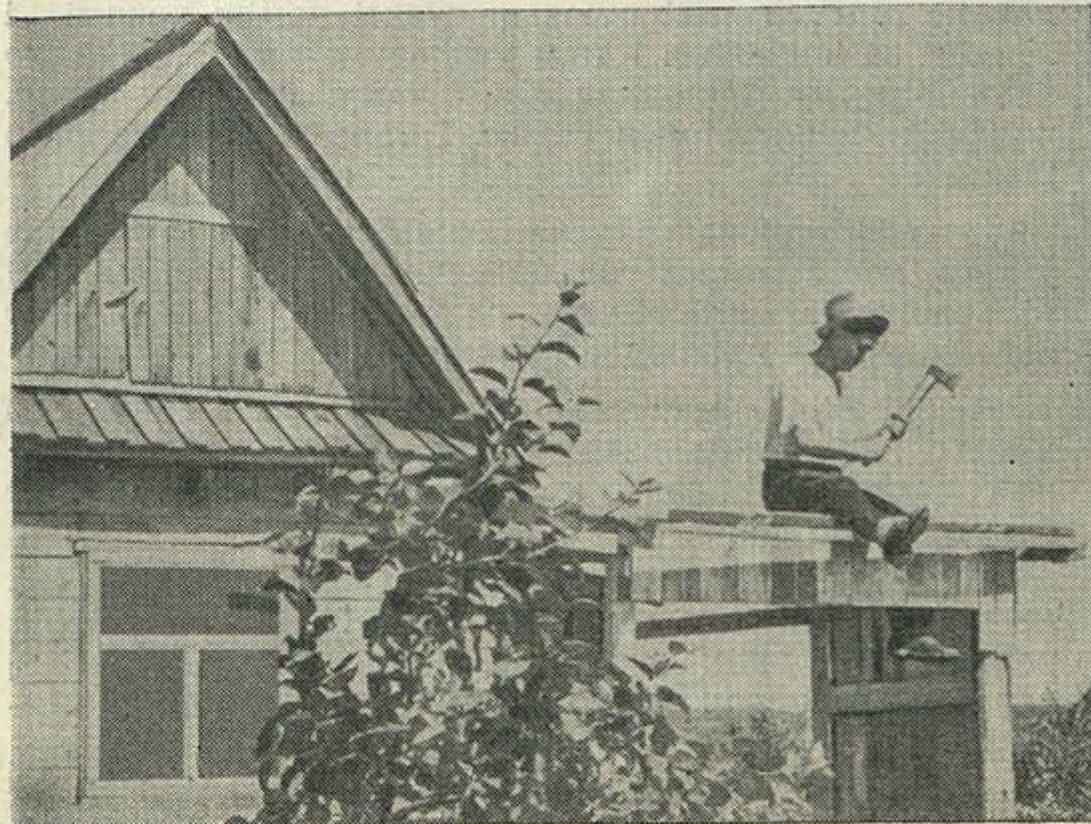
Антаніна Яфімаўна Кузьмянкова, якая працавала ў садзе са сваімі дзецьмі Валікам, Верай і Сашай, запрасіла нас у свае «ўладанні» і з сардэчнай гасціннасцю пачаставала духмянымі суніцамі.

Усё добра ў вялікім калектыўным садзе трактаразаводцаў: і маленькія светлыя домікі-дачы, і мноства зеляніны, і гасціннасць саміх гаспадароў... Нельга не залюбавацца яго хараством і строгай планіроўкай. І ў гэты час уяўляеш сабе, як ён разрасцецца, як будзе дараваць людзям здароўе...

Тэкст і фота Е. НІКІЦІНАЙ.

«Усё ў руках чалавека: варта толькі рукі прыкласці, і зашуміць на пустэчы малады сад, заірдзеюць у сакавітым лісці спелыя суніцы, буйна разрасцецца маліна, парэчкі, агрэст, узнімецца воблакам водар ад розных траў і кветак», — так думалі члены праўлення рабочага саду Мінскага трактарнага завода, размяркоўваючы паміж рабочымі зямельныя ўчасткі.

І надумалі добрую справу: сваімі сіламі пачалі будаваць дачы і садзіць на кожным участку фруктовыя дрэвы і ягаднікі. Такіх участкаў тут можна цяпер налічыць больш 280. На зямлі, калісьці паросшай бур'янам, вырас вялікі калектыўны сад.

Ідуць апошнія прыгатаванні да абеду ў сям'і Клепікавых: Клаўдзія Ільінічна гатуе калдуны, а дзеці — Ліда, Вова і Галя — падносяць ваду.

Шліфоўшчык Мінскага трактарнага завода Віктар Ягоравіч Гаўрылаў дабудоввае веранду сваёй дачы.

ПАРАДЫ ГАСПАДЫНЯМ

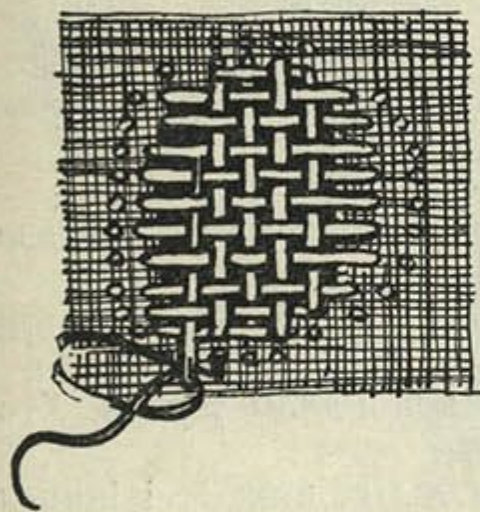
ШТУКОЎКА

Часам працёртую або падраную дарагую тканіну (драп, сукно, шэрсць) шкада псаваць латкай. У гэтых выпадках най-лепш зрабіць штукоўку.

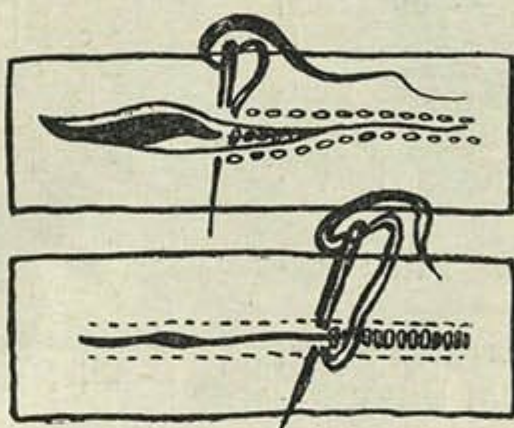
Нітку вазьміце ў адпаведнасці з таўшчынёй тканіны. лепш за ўсё выцягнуць яе з краю таго ж вырабу. Шыўкі рабіце так, каб яны прыкладна супадалі з ніткамі тканіны, г. зн. працягвайце іх у тым месцы, дзе яны прарваліся або выцерліся. Папярочныя ніткі накладвайце не зверху прадоўжных, а ўплятайце так, як паказана на рыс. 1. Пры дыяганальным (касым) пляценні тканіны штукоўку рабіце пад касым вуглом.

На каляровай тканіне або тканіне з узорам для штукоўкі падбіраюцца такія ніткі, якія сустракаюцца ў месцы разрыву. Шыўкі рабіце так, каб іх размяшчэннем паказаць малюнак.

На тоўстых валах тканінах разрывы штукуюць так, як паказана на рыс. 2. Іголка павінна ўваходзіць з левага боку нахільна ў край правага боку, а левы край застаецца як бы прыадчыненым. Калі ўвесь верхні (правы) край разрыву злучаны, з левага боку замацоўваюць швом праз край усю лінію разрыву, але зноў-такі не праколюваючы ўсю таўшчыню тканіны, а толькі захопліваючы левы слой (рыс. 3).

Рыс. 1.

Рыс. 2 і 3.

ЧЫСТКА ПЛАШЧОЎ

Перад чысткай старанна ачышчаюць кішэні, каб у швах не засталася крошак і парушынак. Плашч вешаюць на плечыках над начоўкамі або тазам. Раствараюць у гарачай вадзе добрае белае мыла або мыльныя камякі, або парашок «Новость», або ўліваюць у вадку вадкасць «Універсол». Астуджаюць раствор да 40—50° С і працараюць плашч шчоткай, змочанай ім. Працараць пачынаюць з каўняра. Бруднейшыя месцы працараюць мацней. Пры чыстцы мыльным раствором рэкамендуецца дадаць крыху нашатырнага спірту (1 чайная ложка на 1 л вадкі). Калі плашч зрабіўся жорсткім, трэба патрымаць яго ў растворы некалькі хвілін, а затым пачысціць. Вельмі брудныя плашчы чысцяць двойчы.

Пасля чысткі плашч з дапамогаю шчоткі прамываюць спачатку цёплай, а потым халоднай вадой, пакуль не знікне пена. Потым выціраюць яго сухою анучай або загортаюць некалькі разоў у сухую тканіну (прасціну, ручнік), пасля чаго вешаюць на плечыкі і высушваюць. Пра-суюць слаба нагрэтым прасам з левага боку, праз анучу.

ЧЫСТКА ДЫВАНОЎ

Зімой дываны выносяць на двор і пасыпаюць снегам. Праз некаторы час снег змятаюць. Забруджаныя месцы трэба пацерці цвёрдымі камкамі снегу.

Летам дываны падмятаюць з соллю. Яна ўбірае ў сябе пыл.

ГЭТА ТРЭБА ВЕДАЦЬ

Каб прыгожа насіць дарагую сукенку, трэба забыць, што вы яе носіце.

Ідучы ў тэатр або ў госці, не ўжывайце моцных духоў.

ЯК ЧЫСЦІЦЬ ЛЮСТЭРКА

Люстэрка чысцяць кожныя 10 дзён шматком, змочаным дэ-натураваным спіртam, адэкалонам або цёплай вадой. У вадку можна дадаць крыху сінькі, якая надае люстэрку бляск. Калі люстэрка высохне, яго працараюць мяккай паперай.

Нельга чысціць люстэрка нашатырным спіртam. Не рэкамендуецца карыстацца мелам.

ЯК АДПРАСАВАЦЬ МУЖЧЫНСКУЮ КАШУЛЮ

Пачынаюць з каўнярыка. Спачатку прасуюць яго з левага боку, ад вуглоў к сярэдзіне, потым — па правым баку. У такім жа парадку прасуюць абшлагі, складаюць іх, выпрасоўваюць складку. Рукаво прасуюць зверху ўніз. Затым прасуюць спінку і перад. Адпрасаваўшы полачкі пераду, зашпільваюць гузікі і робяць на кожнай полачцы складкі ўдоўж так, каб плечы пайшлі пад перад. Добра адпрасоўваюць складкі. Паклаўшы кашулю перадам на стол, складаюць рукавы. Склаўшы кашулю папалам, праводзяць яшчэ раз прасам па пераду і каўнярыку.

НАВУЧЫЦЕ СВАІХ ДЗЯЦЕЙ

- уступаць дарогу і месца дарослым, ніколі не перабіваць дарослых і не ўмешвацца ў іх размову;
- на вуліцах і на людзях не крычаць, не смяцца занадта моцна, не паказваць на што-небудзь пальцам;
- сустракаючы знаёмых, не аклікаць іх здалёк, а падыйсці да іх і назваць, не павышаючы голасу;
- звяртаючыся да каго-небудзь з родных і знаёмых, называць яго па імені.

ЦЭПЕЛІНАЙ

[3 літоўскай кухні]

Сырую бульбу натрыце на тарцы. Столькі ж бульбы звярыце ў лупінах, пачысціце, размясіце, змяшайце з сырой масай і раскачайце ў форме праснакоў. Прыгатаўце фарш з варанага мяса і падсмажанай цыбулі, раскладзіце на праснакі, скруціце іх піражкам і гатаўце ў падсоленай вадзе. Падавайце са смажаным салам.

На порцыю: бульбы — 400 г, ялавічыны — 100 г, цыбулі — 20 г, сала — 25 г.

КРУЧАНІКІ

[3 украінскай кухні]

Сырое мяса наразаюць тонкімі лустачкамі, адбіваюць іх, пасыпаюць соллю і перцам. На кожны кавалачак мяса кладуць тушаную капусту, загортаюць мяса трубкай, завязваюць трубочку ніткай, абкачваюць у муцэ і абсмажваюць. Кожны кручанік пакрываюць адбітым кавалачкам шпіку. Кладуць кручанікі ў сатэйнік, заліваюць

булёнам і тушаць. На адну порцыю: мяса — 125 г, свежай капусты — 250 г, сала — 25 г.

ТЭФТЭЛІ У МАРЫНАДЗЕ

[3 малдаўскай кухні]

Прыгатаўце мясны фарш, пакладзіце цыбулі, солі, перцу і ўсё перамяшайце. Потым раскачайце ў выглядзе шарыкаў, па 6—8 штук на порцыю, абсмажце і тушыце ў марынадзе 5—10 хвілін. Пры падачы пасыпце зелянінай.

На порцыю: мяса — 75 г, цыбулі — 15 г, тлушчу — 10 г, зеляніны — 8 г. Для марынады: морквы — 20 г, цыбулі — 15 г, тамату-пюрэ — 10 г, алею — 10, мукі — 15 г, перац і лаўровы ліст — на смак.

РЫЖСКІ ШНІЦАЛЬ

[3 латышскай кухні]

Кавалкі свініны (па 115 г) адбіце, змачыце ў яйку, падсмажце ў сухарах. Пры падачы к сталу на шніцаль пакладзіце кавалачкі крутых яек. Гарнір — смажаная бульба.

КАПУСНІКІ

[3 румынскай кухні]

Раскачайце з дрожджавага цеста пласт, нарэжце квадрацікамі, пасярэдзіне кожнага пакладзіце начынку з капусты, зацісніце краі і скачайце шарыкі. Пакладзіце іх на бляху, змазаную тлушчам, і спячыце.

Для начынкi 500 г капусты нашынкуйце і тушыце да мяккасці з 30 г масла. Дадайце затым па смаку цукар, падліце крыху малака. Начынка павінна быць густой. Капуснікі напайце астыўшай начынкай.

ВАРЭННЕ-ЖЭЛЕ З ЯБЛЫК

Абмытыя яблыкі (лепш антонаўскія) разрэжце на лустачкі, сарцавіну выражце. Складзіце ў каструлю, заліце вадой і, закрывшы накрывкай, варыце пры слабым кіпенні 20—30 хвілін. Затым працадзіце яблыкі праз сіта і дайце адвару сцячы. У адвар пакладзіце цукар і варыце на слабым агні, зрэдку здымаючы лыжкай пену. Жэле гатова, калі кроплі сіропу застываюць, калі зліваеш іх з лыжкі. Гатовае жэле разліце ў прагрэтыя шклянныя слоікі, закрываючы пергаментнай паперай і захоўвайце, як звычайнае варэнне.

На 1 кг яблык—400 г цукру, 2½ шклянкі вады.

ШАРЛОТКА З ЯБЛЫКАМІ

Наразаюць 10 тонкіх кавалачкаў чорствага белага хлеба і макаюць іх у распушчанае сметанковае масла (4—5 сталовых лыжак). Ачышчаюць і наразаюць тонкімі лустачкамі 8—10 яблык. Кладуць хлеб і яблыкі ў змазаную знутры маслам каструлю, чаргуючы рад хлеба з радам яблык. Кожны слой яблык можна пасыпаць молатай карыцай. Верх шарлоткі заканчваецца хлебам.

Расціраюць 4—5 яек з паўшклянкай цукру, дадаюць 1 л малака. Гэтым заліваюць шарлотку і пякуць яе ў негарачай печы.

ПАВЕТРАНЫ ПІРОГ

6 яблык спячыце і пратрыце праз сіта. Усыпце 1 шклянку пескавага цукру і варыце, пакуль пюрэ не загусе. 6—7 бялкоў збіце ў густую пену, змяшайце з пюрэ. Перакладзіце на змазаную маслам патэльню, зверху пасыпце цукрам, пастаўце ў духоўку на 10—15 хвілін.

ГУМАР

ШТО ТАКОЕ КЕНГУРУ?

Першыя еўрапейцы, якія высадзіліся на велізарным востраве, названым імі Аўстраліяй, убачылі незвычайную жывёлу. Адштурхоўваючыся доўгімі заднімі нагамі, яна імкліва ляцела прэч, пачуўшы стрэл; і людзі паспелі заўважыць: незвычайны звер прытрымліваў на грудзях сумку, з якой увесь час выглядала мордачка цікаўнага дзіцяці.

— Што гэта такое? — спыталі здзіўленыя еўрапейцы ў даверлівых чарнаскурых, якія без усякай боязі сустрэлі прышэльцаў.

— Кен-гу-ру... — адказалі туземцы.

З таго часу жывёла так і называецца — кенгуру.

Прайшло шмат дзесяткаў год, перш чым белыя пазналі мову туземцаў і зразумелі сэнс адказу: «Кен-гу-ру» — «я вас не разумею». Вось што азначалі гэтыя словы.

АМЕРЫКАНСКІ ГУМАР

Фрэнк з'явіўся дадому ў змучаным выглядзе.

— Што гэта значыць? — усклікнуў бацька. — Які ў цябе выгляд. Ды ты ўвесь мокры.

— Так, тата, я зваліўся ў канаву.

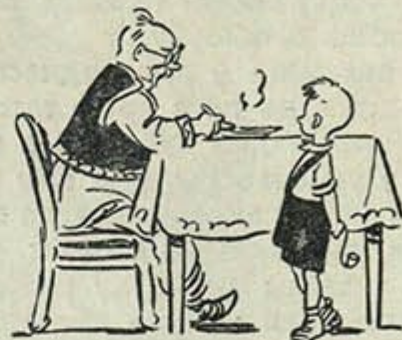
— Як, у тваіх новых штанах?

— Так, тата, у мяне не было часу зняць іх.

ЧЭШСКІ ГУМАР

— Дзядуля, пакуль ты не з'ясі гэтую талерку супу, я не скажу, куды я схаваў тваю люльку.

«РАЗУМНЫ» СЫН

(Балгарская казка)

Аднойчы бацька сказаў сынам:

— Заўтра маці спячэ пірог. Хто будзе есці?

— Я! — сказаў адзін з сыноў.

— Заколем парася. Хто будзе есці?

— Я! — сказаў той жа сын.

— Зарэжам гусь. Хто будзе есці?

— Я, я! — закрычаў зноў той жа сын.

— Заўтра пойдзем у поле. Хто будзе араць?

— Усё я ды я, няхай і іншыя што-небудзь робяць, — адказаў сын.

Я НЕ БАЮСЯ

Маці: Сорам, Верачка! Ты ўжо зусім вялікая, а баішся ўвечары адна ўвайсці ў пакой.

Верачка: Зусім не, мамачка! Я больш не баюся. Пайдзі ты са мной разам і ўбачыш, што я не баюся.

Мал. М. Гурло.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 04735.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 29/VIII-58 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 103. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 135 000 экз. Зак. 469.

Выйдзі, выйдзі, дзяўчына

Музыка І. ЛЮБАНА

Словы Адама РУСАКА

Выйдзі, выйдзі, дзяўчына,
Па ваду,
А я пад крынічаньку
Падыйду.

Дзе вярба схілілася
Над вадой,
Пастаім часіначку
Мы з табой.

Позна, позна жала ты
За гарой,
Цэлы дзень не бачыўся
Я з табой.

Толькі песня неслася
Аж пад гай,
Дзе красой залюціцца
Поля край.

Выйшла, выйшла дзеўчына
За масток,
Паставіла вёдзеркі
На пясок.

Захадзіла сонейка
За бары,
Прастаяла з міленькім
Да зары.

Да зары, што свеціцца
Над ракой,
Прастаяла дзеўчына
Пад вярбой.

З любым развіталася
Ля дарог,
Да сустрэчы раніцай
У палёх.

На першай старонцы вокладкі — У школу.

Мал. А. Паслядовіч.

На чацвёртай — фотазьюд А. Сапеткі.

Выйдзі, выйдзі, дзяўчына, а я пад крынічаньку падыйду.

Дзе вярба схілілася над вадой, Пастаім часіначку мы з табой.

Позна, позна жала ты за гарой, Цэлы дзень не бачыўся я з табой.

Толькі песня неслася аж пад гай, Дзе красой залюціцца поля край.

